

ምዕራፍ ሥነ

የምሥራቅ አፍሪካ መገኛ፣ ሕዝቦችና አሰፋፊራቸው

ከምዕራብ ትምህርት አጠቃላይ የሚጠበቁ ውጤቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፦

- የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች መገኛን ትለያላችሁ።
- የምሥራቅ አፍሪካን ጥንታዊ ሥልጣኔ ቅርሶችን ታደንቃላችሁ።
- ታሪካዊ ቅርሶችን የመጠቀምና የመንከባከብ አስፈላጊነትን ትገነዘባላችሁ።
- የአየር ንብረትና የተፈጥሮ ሀብት በምሥራቅ አፍሪካ ሕዝቦች አሰፋፊርና አኗኗር ላይ ያለውን ተጽእኖ ትገነዘባላችሁ።

1.1 የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮችና አንጻራዊ መገኛ

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- የምሥራቅ አፍሪካን አንጻራዊ መገኛ ትገልጻላችሁ።
- የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮችን ትዘረዝራላችሁ።

ቁልፍ ቃላት

→ መገኛ

→ አንጻራዊ መገኛ

◆ የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮችና አንጻራዊ መገኛ

- ተማሪዎች ምሥራቅ አፍሪካ የት ይገኛል?
- አንጻራዊ መገኛ ምንድን ነው?
- አንጻራዊ መገኛ እንዴት ይገለጻል?

ምስራቅ አፍሪካ በአፍሪካ አህጉር ምስራቃዊ ክፍል ይገኛል። በአፍሪካ አህጉር ከሚገኙት ዋና ዋና ክልሎች አንዱ ነው። ይህን ክልል በሦስት ንዑስ ክልሎች ከፍላችሁ ማየት ትችላላችሁ። እነሱም፦

- **የታላላቅ ሐይቆች ክልል፦** ዩጋንዳን፣ ታንዛንያን፣ ሩዋንዳን፣ ቡሩንዲን ያጠቃልላል።
- **የአፍሪካ ቀንድ ሀገሮች፦** ኢትዮጵያን፣ ኤርትራን፣ ጂቡቲንና ሶማሊያን ያካትታል።
- **የሕንድ ውቅያኖስ ደሴቶች፦** ኮሞሮስ፣ ሪዩንዮን፣ ሲሸልስ፣ ሞሬሽስና ማዳጋስካር የመሳሰሉትን ያጠቃልላሉ።

በቅርቡ በምስራቅ አፍሪካ ዳርቻና አካባቢው ያሉ ማላዊ፣ ዚምባብዌ፣ ዛምቢያና ሞዛምቢክ በምስራቅ አፍሪካ ክልል ውስጥ ተካተዋል ።

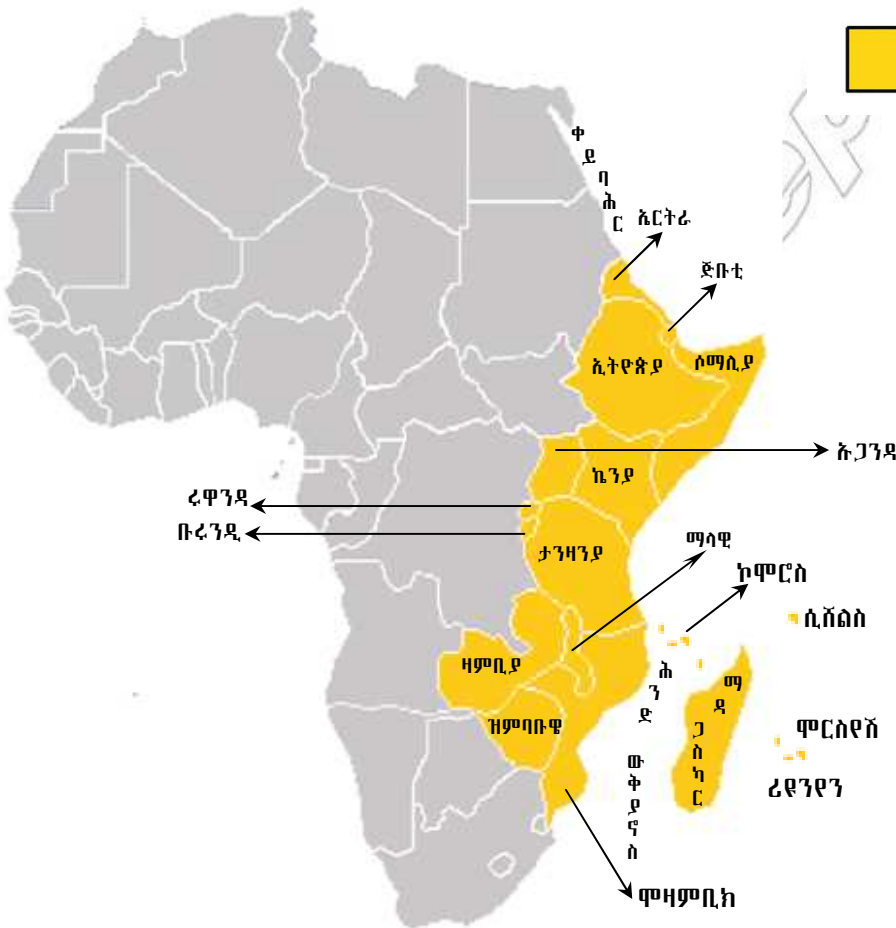
ተማሪዎች ከላይ የተጠቀሱት የምስራቅ አፍሪካ ንዑስ ክልሎች እያንዳንዳቸው ከሌላው እንዴት ሊለዩ ይችላሉ? አንዱን ንዑስ ክልል ከሌላው ለመለየት መሠረት የሆኑት ምንድናቸው? ለእያንዳንዱ ንዑስ ክልል መለየት ምክንያት የሆኑት የተፈጥሮ ልዩ ልዩ ገጽታዎች ናቸው። እነሱም እፅዋት፣ ውኃ እና የመልክዓ ምድር ገጽታዎች ናቸው።

ተማሪዎች የምስራቅ አፍሪካ አገሮችን በካርታ ላይ ማመልከት ትችላላችሁ። ምስል 1.1 'ሀ' እና 'ለ' በመመልከት የሀገራቱን መገኛ ለዩና በስም ዘርዝሯቸው።

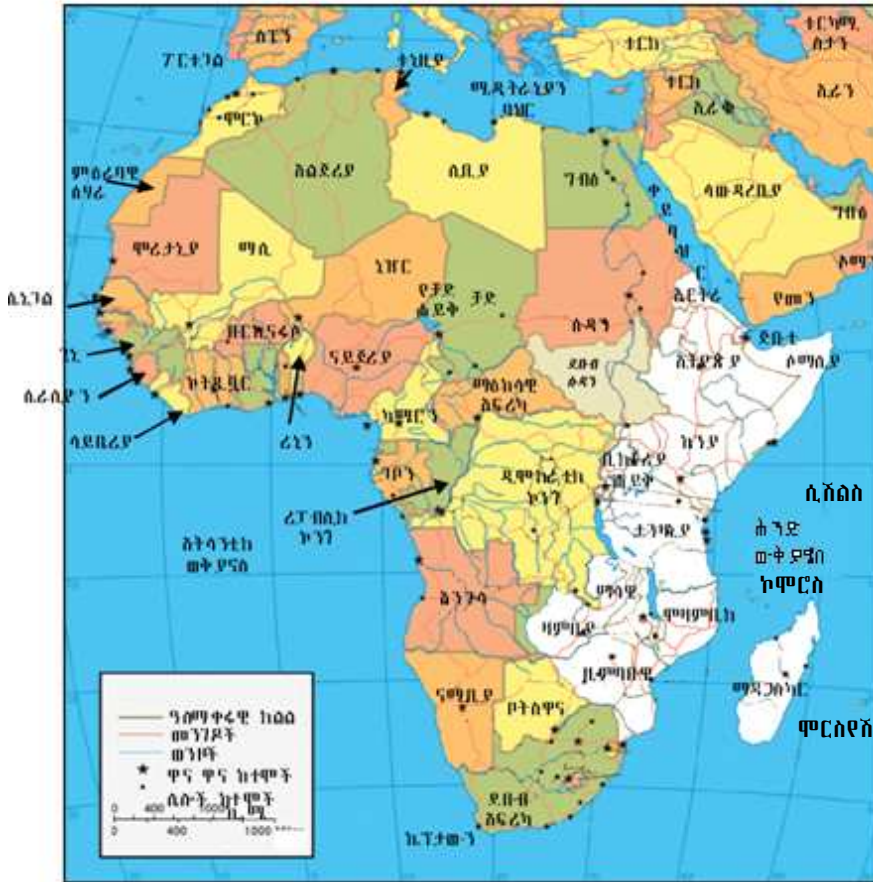
መፍቻ

የምስራቅ አፍሪካ ሀገሮች

ምስል 1.1 (ሀ) የምስራቅ አፍሪካ ሀገሮችና ደሴቶች

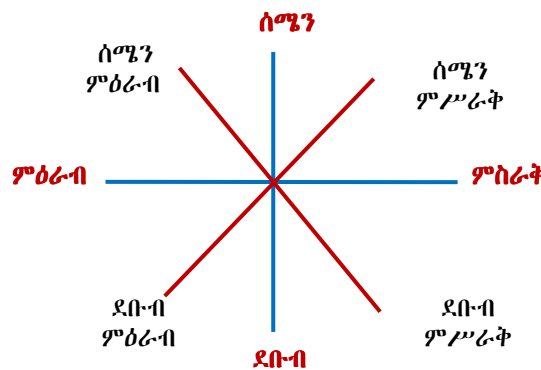

ምስል 1.1 (ለ) የምስራቅ አፍሪካ አንጻራዊ መገኛ

የቦታዎችን መገኛ እንዴት ማወቅ እንደምትችሉ ዐራተኛ ክፍል ወይም ከዚያ በፊት የተማራችሁትን ታስታውሳላችሁ? በገጠርም ሆነ በከተማ ከአንድ ሥፍራ ወደ ሌላ ሥፍራ ስትንቀሳቀሱ አቅጣጫን ለማወቅ ምን ዓይነት ምልክቶች ትጠቀማላችሁ? ከቤታችሁ ወደ ትምህርት ቤት ስትጓዙ አቅጣጫ ለማመልከት የሚችሉ ምን ምን ነገሮች አስተውላችኋል? ስለዚህ የአንድን ነገር አቅጣጫ ለማወቅ ሌሎች ነገሮችን በማመልከት የተጠቀማችሁበት ዘዴ አንጻራዊ መገኛ ይባላል።

በምስል 1.1 'ሀ' እና 'ለ' ባሉት ካርታዎች ላይ የምስራቅ አፍሪካን አንጻራዊ መገኛ መግለጽ ትችላላችሁ።

የምስራቅ አፍሪካን አንጻራዊ መገኛ ስታጠኑ የየብስና የውሃ አካላት ከክልሉ መገኛ ጋር ያላቸውን ግንኙነት ታነጻጽራላችሁ። ስለዚህ የአንድን ቦታ፣ አገር ወይም ክልል አንጻራዊ መገኛ ለመግለጽ በአካባቢው የሚገኙ የየብስ ገጽታዎችንና የውኃ አካላትን መመልከት በጣም አስፈላጊ ነው። የውኃ አካላት በሌሎች የአንድን ሥፍራ አንጻራዊ መገኛ በአካባቢው ከሚገኙ አጎራባች አገሮች ጋር በማነጻጸር መግለጽ ትችላላችሁ። ከዚህም በላይ አንጻራዊ መገኛን ለመግለጽ በአካባቢው

ምስል 1.2 አቅጣጫ አመልካቾች

የሚገኝ ታዋቂ ነገርና የአቅጣጫ ጠቋሚ ቃላትን መጠቀም አስፈላጊ ነው። አቅጣጫ ጠቋሚ ቃላት ስሜን፣ ደቡብ፣ ምሥራቅ እና ምዕራብ፣ በመባል ይታወቃሉ (ምስል 1.2 ተመልከቱ)።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.1

ክንውን ሀ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- የትምህርት ቤታችሁን አንጻራዊ መገኛ ለመግለጽ የሚያገለግሉ መነሻ ነጥቦች ምን ምን ናቸው?
- አንጻራዊ መገኛን ለመግለጽ የሚያገለግሏችሁ መነሻ ነጥቦችን በመጠቀም የመኖሪያ ቤታችሁን መገኛ በጽሑፍ አስረዱ።
- የምሥራቅ አፍሪካን አንጻራዊ መገኛ ጻፉ።

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- ምስል 1.1 'ለ' በመጠቀም የምሥራቅ አፍሪካን ወሰን ግለጹ?

◆ የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች

የአፍሪካ አገገር በብዙ ክልሎች ሊከፋፈል ይችላል። ምሥራቅ አፍሪካ ከእነዚህ ክልሎች አንዱ ነው። ይህ ክልል ኢትዮጵያን ጨምሮ 18 ሀገራትን ያጠቃልላል። የምሥራቅ አፍሪካ አባል ሀገራት ዝርዝርን ከሚከተለው ሰንጠረዥ ተመልከቱ

ሠንጠረዥ 1.1 የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮች

ቡሩንዲ	ኢትዮጵያ	ዩጋንዳ	ማዳጋስካር	ሪዩንዩን	ሞዛምቢክ
ጂቡቲ	ሶማሊያ	ሩዋንዳ	ማላዊ	ሞሪሸስ	ዛምቢያ
ኤርትራ	ኬንያ	ታንዛንያ	ኮሞሮስ	ሲሽልስ	ዚምባብዌ

የክለሳ ጥያቄዎች 1.1

ክንውን ለ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

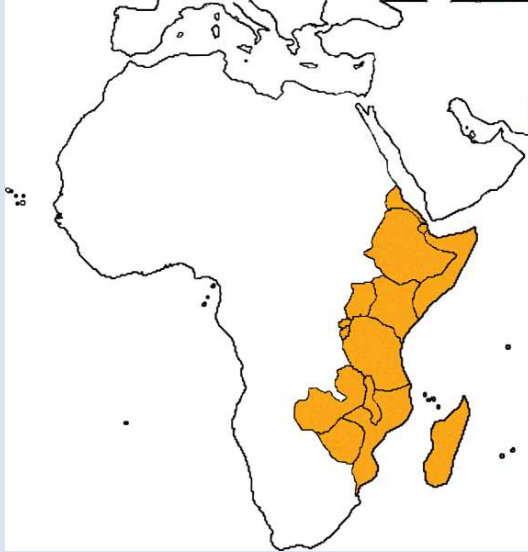
- በምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ ስንት ሀገሮች አሉ?
- በምሥራቅ አፍሪካ የሚገኙ ደሴቶችን ዘርዝሩ

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

በስተግርጌ በተሰጠው የአፍሪካ ካርታ ላይ፡-

- ምሥራቅ አፍሪካን የሚያካልሉ የውሃ አካላትን አመልክቱ።
- የምሥራቅ አፍሪካ ሀገሮችን ዘርዝሩ።

- ከቀይ ባሕርና ከሕንድ ውቅያኖስ ጋር የሚዋሰኑ የምስራቅ አፍሪካ ሀገሮችን አመልክቱ።

1.2 የምስራቅ አፍሪካ ሕዝቦች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ትምህርት ከተማራችሁ በኋላ፡-

- የኑቢያ ሥልጣኔ ቀደምትና መለያ ገጽታዎቹን ከአክሱም ሥልጣኔ አንጻር ትገልጻላችሁ።
- በምስራቅ አፍሪካ የሚገኙ ዋና ዋና ጥንታዊ ሥልጣኔዎችንና ቅርሶችን ትለያላችሁ።

ቁሳቁ ቃላት

- ☛ ቅርስ
- ☛ ሥልጣኔ

◆ የኑቢያና የአክሱም ጥንታዊ ሥልጣኔዎች

በምስራቅ አፍሪካ ከተነሱት ታላላቅ ሥልጣኔዎች የኑቢያ ሥልጣኔ በጣም ታዋቂ ነበር። ኑቢያ የዛሬዋ ሱዳን አካል ነው። ሌላው የምስራቅ አፍሪካ ሥልጣኔ የአክሱም ሥልጣኔ በመባል ይታወቃል።

የኑቢያ ሥልጣኔ

- ኑቢያ የት እንደሚገኝ ግብጽ።

ኑቢያ ከቀይ ባሕር በስተምዕራብ ከኢትዮጵያና ከሜሮይ በስተሰሜን ምዕራብ ይገኛል። ይህ አካባቢ በናይል ወንዝ ሸለቆ ዳርቻዎችና በአስዋን፣ በግብጽና በካርቱም መካከል ይገኛል። በአሁኑ ጊዜ የኑቢያ በረሃ በመባል ይታወቃል።

1. ከቀይ ባሕር፣ ከሜሮይና ከአክሱም ስንዳር የነቢያን ስንዳራዊ መገኛ ግለጽ።
2. ከቀይ ባሕር ከአዲስ አበባና ከነቢያ አካያ የአክሱምን ስንዳራዊ መገኛ ጻፉ።

ምስል 1.3 ጥንታዊ ኑቢያና አክሱም

የኑቢያ ጥንታዊ ሥልጣኔ

- የኑቢያ ጥንታዊ ሥልጣኔ በየት ስነባቢ የተነሣ ደመስላችኋል?

በጥንት ዘመን ኑቢያ በግብጽ ትግዛ ነበር። ኑቢያውያን ይህን አገዛዝ በመቃወም ባደረጉት ያላለለ ስሜት ነፃነታቸውን ሊቀዳጁ ችለዋል። ነፃ ከወጡ በኋላ የራሳቸውን መንግሥት አቋቁመዋል። ይህ መንግሥት የኩሽ መንግሥት በመባል ይታወቅ ነበር። የኩሽ መንግሥት የመጀመሪያ ዋና ከተማ ናፓታ ይባላል ነበር። በ8ኛውና በ7ኛው ዓመተ ዓለም መካከል የኩሽ መንግሥት ኃይል ሆኖ እንደነበር የታሪክ ማስረጃዎች ያመለክታሉ። በዚህ ዘመን የኩሽ መንግሥት ግዛቱን በማስፋፋት ጥንታዊ ግብጽን ጭምር መግዛት ችሎ ነበር።

በሰሜን ምሥራቅ ሱዳን የሚገኘው የኑቢያ በረሃ በዚያን ዘመን የጥንታዊ ኑቢያ አካል ነበር። አሁን የኑቢያ በረሃ በሚባለው አካባቢ ኑቢያውያን ብዙ አብያተ ክህናት ገንብተው ነበር። ይህም የሆነው ኑቢያውያን ክርስትናን ከመቀበላቸው በፊት ነበር። ከዚህ በታች የቀረበው ቤተ ክህናት ለአንበሳ አማልክት የታነፀ ነበር።

ምስል 1.4 በኑቢያ በረሃ ተሠርቶ የነበረ ቤተ ክህናት

የሜሮይ ሥልጣኔ

- ሜሮይ የት ትገኝ ነበር?

እ.ኤ.አ ከ666 ዓመተ ዓለም በኋላ የኩሽ መንግሥት ግዛቱን ወደ ደቡብ ማስፋፋት እንደጀመረ ለማወቅ ተችሏል። የመንግሥቱ ዋና ከተማም ወደ ናይል ወንዝ ምሥራቃዊ ዳርቻ ተዛውሮ ነበር። ይህ ዋና ከተማ ሜሮይ በመባል ይታወቅ ነበር። የያኔው ሜሮይ ከአሁኗ ካርቱም በስተሰሜን 150 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኝ ነበር። በአዲሱ ግዛት የኩሽ ሥልጣኔ ከአንድ ሺህ ዓመት በላይ መቆየት ችሏል። ሥልጣኔውም የሜሮይ ሥልጣኔ በመባል ይታወቅ ነበር።

በጥንታዊቷ ሱዳን የኩሽ ሕዝቦች የነገሥታትን አስከሬን ለማሳረፍ ያመቻቸው ዘንድ ፒራሚዶች ሠርተው ነበር። እነዚህ ፒራሚዶች ሜሮይ ውስጥ ይገኛሉ። የኩሽ ሥልጣኔ ከአንድ ሺህ ዓመተ ዓለም እስከ ሦስት መቶ ሃምሳ ዓመተ ምሕረት ድረስ መቆየት ችሎ ነበር። ይሁን እንጂ ይህ ሥልጣኔ በጥንታዊ ግብጻውያን ባሕል ተበርዞ ነበር።

◆ ምንጭ:- ኢንግርታ 2009

ምስል 1.5 የጥንታዊ ሜሮይ የፒራሚዶች ቅሪት

በዚያን ዘመን ሜሮይ በብረት ማንጠር ሥራ የታወቀች ነበረች። ከፍተኛ የብረት ማዕድን ክምችት ነበራት። በዚያን ወቅት የሜሮይ ተወላጆች ከሰል በማቀጣጠል ብረት ያነጥሩ ነበር። ምስል 1.6 የዚህ ውጤት ነው።

ንግድ የጥንታዊ ሜሮይ ሕዝብ ዋነኛ የምጣኔ ሀብት መሠረት ነበር። የሜሮይ ነጋዴዎች ከሌላው ዓለም ጋር በአዳሊስ ወደብ በኩል ይገናኙ ነበር። የሜሮይ የውጭ ንግድ የዝሆን ጥርስ፣ ባሪያ፣ የእንስሳት ቆዳ፣ የሰጉን ላባ፣ ከብረታብረት የተሠሩ እቃዎችና ወርቅን ያጠቃለለ ነበር።

ከሁለተኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ የሜሮይ ሥልጣኔ ተዳክሟል። ለሜሮይ ሥልጣኔ ማሽቆልቆል ዋናው ምክንያት የአክሱም መንግሥት መነሣት ነበር። በ4ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ አክሱም ሜሮይን ወራ ዋና ከተማዋንም በማቃጠል አፈራርሳለች። በዚህ ወረራ የተነሳም የጥንታዊው ኩሽ መንግሥት ሊወድቅ ችሏል።

◆ ምንጭ:- ኢንግርታ 2009

ምስል 1.6 ከጠር የተሰራ የነቢያ ዘውድ

የክለሳ ጥያቄዎች 1.2

ክንውን ሀ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረተ ጥያቄዎች

- ጥንታዊ ኑቢያውያን ለምስራቅ አፍሪካ ሥልጣኔ ያበረከቷቸው ምን ነበሩ?
- የአክሱም በመንግሥትነት መቋቋም ለሜሮይ መውደቅ እንዴት ምክንያት ሊሆን ቻለ?
- ግብፃውያን ኑቢያን ለምን ያህል ጊዜ ገዙ?
- ኑቢያ እንዴት ነፃነቷን ተቀዳጀች?
- የኑቢያ ሥልጣኔ ለምን ያህል ጊዜ ቆየ?
- የኑቢያ ሥልጣኔ የት ተጀመረ?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- የኑቢያ ሥልጣኔ ባስገኛቸው በጣም ታዋቂ ግኝቶች ላይ አጭር ማስታወሻ ጻፉ።

የአክሱም ሥልጣኔ

- ከአክሱም ሥልጣኔ በፊት በምስራቅ አፍሪካ ታዋቂው ሥልጣኔ ምን ይባል ነበር?
- የአክሱም ሥልጣኔ መቼ ተጀመረ?

የአክሱም ሥልጣኔ በምስራቅ አፍሪካ ሁለተኛው ጥንታዊ ሥልጣኔ ነው። የአክሱም መንግሥት ዋና ከተማ አክሱም ይባል ነበር። ከሁለተኛ ዓመተ ዓለም እስከ ሰባተኛው ክፍለ ዘመን ባለው ጊዜ የአክሱም ሥልጣኔ በሰሜን ምስራቅ አፍሪካ ሊያብብ ችሎአል።

የአክሱም ምጣኔ ሀብት

- የአክሱም ምጣኔ ሀብት መሠረት ምን ነበር?

የአክሱም ምጣኔ ሀብት በግብርናና በንግድ ላይ የተመሠረተ ነበር። ለአክሱም የንግድ እንቅስቃሴ ከውጪው ዓለም ጋር መገናኘት የአዱሊስ ወደብ ከፍተኛ ጥቅም ነበራት። አዱሊስ በቀይ ባሕር ዳርቻ ላይ የምትገኝ ወደብ ነበረች። በአዱሊስ ወደብ አማካይነት አክሱም የዝሆን ጥርስ፣ የኤሊ ዛጎል፣ የጉማራ ቆዳ፣ ቅመማ ቅመም፣ እጣን፣ ወርቅ፣ ባልጩትና ሌሎች የክበሩ ድንጋዎችና ባርያ ወደ ውጭ ትልክ ነበር። ከውጭ ሀገርም የጦር መሣሪያዎች፣ ክብር፣ ከወርቅና ከመስታወት የተሠሩ ቁሳቁስ፣ የተለያዩ ጨርቃ ጨርቆች፣ ከሸክላ የተሠሩ ቁሳቁስ፣ ወይንና፣ የወይራ ዘይት ታስገባ ነበር። እነዚህ የውጭ ንግድ የሚካሄድባቸው ሀገሮች በሜዲትራንያን ባህር ዙሪያ የሚገኙ ነበሩ።

ግብርና ሌላው የአክሱም ምጣኔ ሀብት መሠረት ነበር። ይህ ደግሞ አክሱም በምግብ ሰብል ራሷን ለመቻል ምክንያት ሆኗታል። በግብርናው ዘርፍ ስንዴና ጤፍ በቀዳሚነት የሚመራቱ የእህል ዓይነቶች ነበሩ።

በ4ኛው ክፍለ ዘመን አክሱም በምስራቅ አፍሪካ ኃያል መንግሥት ነበረች። በዚያን ወቅት የአክሱም መንግሥት ንጉሥ የነበረው ኢዛና ሠራዊቱን ወደ ሜሮይ በመላክ ከተማዋን ከማቃጠሉም በላይ ተቋቁሞ የነበረውን የመንግሥት ሥርዓትንም አፈራርሷል። ሌላው የአክሱም ንጉሥ የነበረው ካሌብም በደብባዊ አረቢያ ላይ ከፍተኛ ዘመቻ አካሂዷል። በዚህም ምክንያት በደቡባዊ አረቢያ ሰፊ ግዛት እንደነበረው ይታወቃል። ከሰባተኛው ክፍለ

ዘመን መባቻ ጀምሮ የአክሱም መንግሥት ኃይል እየተዳከመ መጥቷል። በዚህም የተነሣ አክሱም በደቡባዊ አረቢያ የነበራትን ግዛት አጥታለች። በዘመኑ ለአክሱም መንግሥት መውደቅ ምክንያት የሆነው ከቀይ ባሕር በስተምሥራቅ ተቋቁሞ የነበረው የሙስሊም አረቦች ተቀምሟል ኃይል ነበር። ይህ ተቃዋሚ ኃይል ለአክሱም ነገሥታት ዋነኛ የገቢ ምንጭ ሆኖ የቆየውን የቀይ ባሕር ንግድ በቁጥጥሩ ሥር ማዋል ችሎ ነበር። በዚህ ዘመን ከሰሜን አቅጣጫ የቤጃ አርብቶ አደሮች አክሱምን መውረር ችለው ነበር። ስለዚህ የውስጥና የውጭ እንቅስቃሴዎች ለአክሱም መንግሥት መውደቅ ምክንያት ሆነዋል ማለት ነው። ይሁን እንጂ ተዳክሞ የነበረው የአክሱም መንግሥት እስከ አሥራሁለተኛው ክፍለ ዘመን መዝለቅ ችሎ ነበር።

የአክሱም ቅርሶች

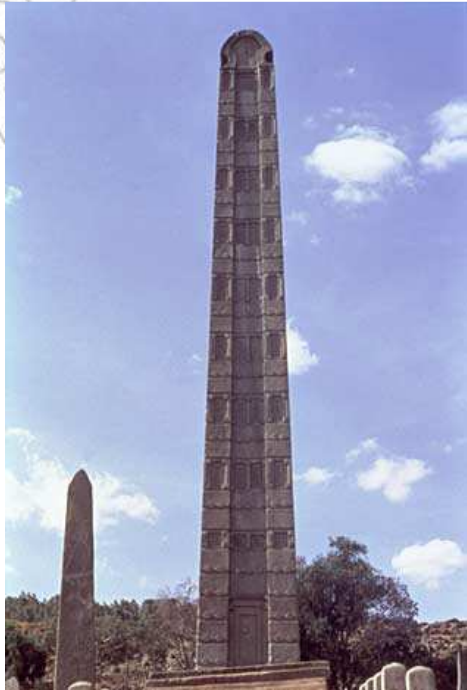
የአክሱም ሥልጣኔ በርካታ ቅርሶች እንዲፈጠሩ ምክንያት ሆኖ ነበር። ብዙዎቹ ቅርሶች አሁንም በአሻራነት ይገኛሉ። ጥንታዊ አክሱማውያን ፊደላትን ፈጥረው ነበር። እነዚህ ፊደላት የሳባውያን ፊደላት በመባል ይታወቃሉ። እነዚህ የሳባውያን ፊደላት አሁንም በኢትዮጵያ ሴማዊ ቋንቋዎች ውስጥ በማገልገል ላይ ይገኛሉ።

ንግድንም ለማስፋፋት የአክሱም ነገሥታት የመገበያያ ገንዘብ እንደነበራቸው ይታወቃል። የወርቅ፣ የብርና፣ የነሀስ ሣንቲሞች ለመገበያያነት አውለው ነበር።

በአፍሪካ ሕዝብ ታሪክ ጥንታዊ ኢትዮጵያውያን ለንግድ ልውውጥ ገንዘብ በመጠቀም ቀደሚውን ሥፍራ ይዘዋል።

አክሱማውያን ቤቶችን፣ አብያተ መንግሥትንና አብያተ አምልኮ ከድንጋይ ማነጻ ችለው ነበር። ከዚህም በተጨማሪ ከሚያማምሩ ወጥ ድንጋዮች ሐውልቶች መሥራት ችለው ነበር። እነዚህን ሐውልቶች ለመሥራት የተጠቀሙባቸውን ወጥ አለቶች ያገኙት ከአክሱም ከተማ ጥቂት ኪሎሜትሮች ርቆ ከሚገኝ ሥፍራ ነበር። እነዚህ ከወጥ አለት የተሠሩ ሐውልቶች የነገሥታትና የቤተሰቦቻቸውን መቃብር ለማመልከት የሚቆሙ ነበሩ።

አክሱም በዘመኗ ታላላቅ ሕንፃዎች የታነጹባት ውብ ከተማ ነበረች። በርካታ ባለፎቅ ሕንፃዎች ነበሯት። እነዚህ ሕንፃዎች ከፍተኛ ችሎታ በነበራቸው ግምቦች የታነጹ ነበሩ። ግምቦቹ በጥንቃቄ የተጠረቡ ድንጋዮችን ለግንባታ ይጠቀሙ ነበር። ለባለ ፎቅ ሕንፃዎች ትላልቅ እንጨቶች አግድም ተደርድረው በላያቸው ላይ በረቀቀ ጥብብ የተጠረቡ ጣውላዎች ይረበረቡባቸው ነበር።

ምስል 1.7 የአክሱም ሀውልት

በስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ከነበሩ ሕንፃዎች እጅግ ግዙፍና ውብ የነበረው የንጉሠ የአጼ ካሌብ ቤተ መንግሥት ነበር። ይህ ቤተ መንግሥት ባለ አራት ፎቅ ግዙፍ ሕንፃ እንደነበር በዘመኑ አክሱምን ጎብኝቶ የነበረው ኮስመስ የተባለ ተንኾ በመጽሐፉ ጠቅሶታል። በአሁኑ ጊዜ የሚታየው የሕንፃዎቹ ፍርስራሽ ብቻ ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.2

ክንውን ለ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- አክሱም የት ትገኛለች?
- የአክሱም ምጣኔ ሀብት መሠረት ምን ነበር?
- አክሱም የምትጠቀምበት ገንዘብ ምን እንደነበር ተናገሩ።
- በጥንታዊ ኑቢያ የብረት ጥቅሞች ምን ምን ነበሩ?
- የኑቢያና የአክሱምን ሥልጣኔዎች ተመሳሳይነት እና ልዩነት አነጻጽሩ?
- የኑቢያና የአክሱም ቅርሶችን ዘርዝሩ?
- የኑቢያና የአክሱም ሥልጣኔዎች ለምስራቅ አፍሪካ ያደረጉትን አስተዋጽኦ አስረዱ።
- ለአክሱም ሥልጣኔ መከሰት በቀዳሚነት አስተዋጽኦ ያደረገው ምንድን ነው?
- በአክሱም ከተማ ስለነበሩ ሕንፃዎች ገጽታ በአጭሩ አስረዱ።

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- የምስራቅ አፍሪካን ንድፍ ካርታ በመስራት የኑቢያና የአክሱምን የሥልጣኔ ሥፍራዎች አመልክቱ?
- የአክሱም ሥልጣኔ በአስገኘው ጥቅም ላይ አጭር መግለጫ ጻፉ።

1.3 በመካነ ቅርስ አጠባበቅና እንክብካቤ ላይ የሚያጋጥሙ ችግሮች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- በመካነ ቅርሶች ላይ የተጋረጡ ችግሮችን ትለያላችሁ።
- በመካነ ቅርሶች አጠባበቅ ላይ የሚያጋጥሙ ችግሮችን ትገልጻላችሁ።

ቁሳቁ ቃላት

- ☞ ተንቀሳቃሽ ቅርሶች
- ☞ ቋሚ ቅርሶች

በምስራቅ አፍሪካ ኢትዮጵያ የጥንታዊ ሥልጣኔዎች ማዕከል ከሆኑት ሀገራት አንዷ ናት። የአክሱም ሥልጣኔና ሌሎቹም ሥልጣኔዎች በርካታ ቅርሶች ትተው አልፈዋል። በአሁኑ ጊዜ ከቅርሶች ብዙ ጥቅሞች ማግኘት ችለናል። ከዚህ ጋር ቅርሶቻችንን ከሚያጋጥሟቸው ችግሮች ለማዳን ያላለለ ጥረት ማድረግ ይጠበቅብናል። ለመሆኑ ቅርስ ምንድነው?

ቅርስ ያለፈው ትውልድ ለሚመጣው ትውልድ ትቶት ያለፈው የፈጠራ ውጤት ነው። ቅርስ በትላንትናውና በዛሬው ትውልድ መካከል ግንኙነት የሚፈጥር ድልድይ ነው።

◆ የቅርስ ዓይነቶች

- ቅርሶች መንፈሳዊና ቁሳዊ ተብለው በሁለት ይከፈላሉ። ስመሆኑ መንፈሳዊ ቅርሶች ምንድን ናቸው? ቁሳዊ ቅርሶችስ?

መንፈሳዊ ቅርስ

ሰዎች በሀዘንና በደስታ ጊዜ በቤተ አምልኮ ወይም በቤታቸው ወይም በመንደራቸው የሚያሰሙት ዝማሬ፣ ሽላላ፣ ቀረርቶና እንጉርጉሮ እንዲሁም ልዩ ልዩ ውዝዋዜዎችና ጭፈራዎች፣ ተረቶች፣ እንቁቅልሽ፣ ምሳሌያዊ አነጋገሮችና የመሳሰሉት መንፈሳዊ ቅርስ ይባላሉ። መንፈሳዊ ቅርሶች በእጅ የማይዳሰሱ ነገር ግን በዓይን ሊታዩ፣ በጆሮ ሊደመጡ የሚችሉ ዕሴቶችን ያጠቃልላሉ ። ለምሳሌ የብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ልዩ ልዩ ትርኢትና ጨዋታዎች ሲቀርቡ፣ ተውኔት ሲተወን፣ ደስታ በጋብቻ፣ በዘፈንና ጭፈራ ሲገለጽ፣ እምነት በአርምም፣ ሀዘን በእንጉርጉሮ፣ ቁምነገር በሥነ ቃል ሲወሳ መከታተል ይቻላል።

ቁሳዊ ቅርሶች

ቁሳዊ ቅርሶች በእጅ የሚዳሰሱና በዓይን የሚታዩ ናቸው። እነዚህ ቅርሶች የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ባህላዊና ታሪካዊ ትሩፋቶች ናቸው። ስለዚህ ቁሳዊ ቅርሶች ቅሪተ አካሎችን፣ የድንጋይ መሣሪያዎችን፣ የጥንታዊ ከተሞች ፍርስራሾችን፣ ጥንታዊ የመቃብር ሥፍራዎችን፣ የዋሻ ሥነ ሥዕሎችንና ጽሑፎችን፣ ሕንፃዎችን፣ የመታሰቢያ ሐውልቶችን፣ አብያተ መንግሥትን፣ ቤተ አምልኮን፣ ገዳማትን፣ ሥዕሎችንና የመሳሰሉትን ያጠቃልላሉ።

ሠንጠረዥ 1.2 የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ቁሳዊ ቅርሶች

የሚንቀሳቀሱ ቅርሶች	የማይንቀሳቀሱ ቅርሶች
ቅሪተ አካላት	ቤተ መንግሥት
ጥንታዊ ሣንቲሞች	መቃብር
ሥዕሎች	ቤተ ጸሎት
የድንጋይ መሣሪያዎች	ሐውልት
ልዩ ልዩ ቀላል መሣሪያዎች	የዋሻ ውስጥ ሥዕሎችና ጽሑፎች
ዘውዶች	የከተማ ፍርስራሾች
የታሪክ መዛግብት	ታሪካዊ ሥፍራዎች

◆ መካነ ቅርስ

- መካነ ቅርስ ምን ማለት ነው?
- በኢትዮጵያ መካነ ቅርስ በየት በየት አካባቢ ይገኛል?

መካነ ቅርስ ማለት ሰዎች ባለፉት የታሪክ ዘመናት በምጣኔ ሀብት፣ በማኅበራዊ ሕይወትና በፖለቲካ ያገኙባቸውን ትሩፋቶች ትተው ያለፉበት ሥፍራ ማለት ነው። መካነ ቅርስ በመሬት ገጽ ላይ በግልጽ ሊገኝ ይችላል። ለምሳሌ የአክሱም ሐውልቶች፣ የጎንደር አብያተ መንግሥት፣ የሐረር ጀጎል ግንብና የጢያ ሐውልቶች መካነ ቅርስ (የቅርስ ቦታ) ተብለው ይጠራሉ። ከዚህ በላይ የታሪክ ተመራማሪዎች መዛግብትን ፈትሸው ባገኙአቸው መረጃዎች መሠረት በጥንታዊ የታሪክ ዘመን ሰዎች የኖሩባቸውን አካባቢዎች በማለስና በመቆፈር የሚያገኙትና ለሕዝብ ይፋ የሚያደርጉት ሥፍራም መካነ ቅርስ ይባላል። ለምሳሌ የዋሻ ውስጥ ሥዕሎችና ጽሑፎች፣ የጥንታዊ ከተሞች ፍርስራሾች፣ ቅሪተ አካላት፣ የልዩ ልዩ ቀላል መሣሪያዎችና ቁሳቁስ መገኛዎች በመካነ ቅርስ ሥር ይጠቃላሉ።

መካነ ቅርስና ቅርሶችን መጠበቅና መንከባከብ

መካነ ቅርስና ቅርሶች ጥበቃና እንክብካቤ ይፈልጋሉ። በአግባቡ የተጠበቁና እንክብካቤ የተደረገላቸው መካነ ቅርስና ቅርሶች ለአገር ጎብኝዎች መስህብ ይሆናሉ። አገር ጎብኝዎች መካነ ቅርስንና ቅርሶችን ሲጎበኙ ለሀገር ገቢ ያስገኛሉ። ይህ ለልማት ከፍተኛ ጥቅም አለው።

አገር ጎብኝዎችም ሆኑ ወደ አካባቢው ለጉብኝት የሚሄዱ ዜጎች በመካነ ቅርስና ቅርሶች ላይ ችግር ሊያስከትሉ ይችላሉ። ችግሩ ከመከሰቱ በፊት ሐላፊነት የሚሰማቸውን ዜጎች በማሰልጠንና በማደራጀት ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግ ያስፈልጋል።

መካነ ቅርስ ንጹህና ጽዱ መሆን አለበት። አካባቢው ለጥበቃ ያመች ዘንድ በአጥር መከለል ይገባዋል። የሚንቀሳቀሱ ቅርሶችን ከስርቆትና ከአደጋ ለመታደግ ለእይታ በሚያመች መንገድ በቁም ሳጥን ውስጥ ቆልፎ ማስቀመጥ ያስፈልጋል።

በመካነ ቅርሶችና በቅርሶች ላይ የተለያዩ ተፈጥሮአዊና ሰው ሠራሽ አደጋዎች ሊከሰቱ ይችላሉ። ስለዚህ ቅርሶች እንዳይወድሙና ከአገር እንዳይወጡ ጥበቃ ሊደረግላቸው፣ ተመዝግበው መለያ ሊሰጣቸው እንዲሁም ጉዳት በሚያደርሱ አካላት ላይ ተገቢው የቅጣት ውሳኔ ሊሰጥ ይገባል። ለቅርስ ጥበቃ ድጋፍ የሚሰጡ አዋጆችም በትክክል መተግበር አለባቸው። በመካነ ቅርሶችና በቅርሶች ላይ ያለ በቂ ጥናትና ያለ ባለሙያ ድጋፍ የሚደረጉ ጥገናዎች፣ ዝውውሮችና ጉዳት የሚያስከትሉ አያያዞች ሊታረሙ ይገባል።

ጎብኝዎችን ማስተማር

መካነ ቅርስና ቅርሶች የአካባቢው ሕዝብ መለያ ናቸው። ስለዚህ ለጉብኝት የሚመጡ ሰዎች ቅርሱን በማየት የሕዝቡን ሥልጣን፣ ፍልስፍና፣ አስተሳሰብ፣ ባህልና እምነት የመሳሰሉትን ጉዳዮች ይማራሉ። መካነ ቅርስና ቅርሶች ታሪክን በማስተማር ያላቸው ጠቀሜታ ታላቅ ነው። ስለዚህ ሲጎበኙ የሚመጡ ሰዎች ይህን እንዲገነዘቡ ማድረግ በጣም ጠቃሚ ነው። በተጨማሪም መካነ ቅርሱና ቅርሶቹ ለረዥም ጊዜ ባሉበት አካባቢ የቆዩት የአካባቢው ሕዝብ በጥንቃቄ ስለጠበቃቸውና ስለተንከባከባቸው መሆኑን ለጎብኝዎች በዝርዝር ማስረዳት ተገቢ ነው። ስለዚህ ጎብኝዎች መካነ ቅርስና ቅርሶችን ሲጎበኙ የሚከተሉትን ተግባራት እንዳይፈጽሙ ማስተማር ይገባል።

- ቅርሶችን በአጅ መንካት ወይም ከተቀመጡበት ቦታ ማንሳት አይገባም። ምክንያቱም መነካካቱ፣ በየጊዜው ማንሳትና ማስቀመጡ በቅርሶች ላይ ጉዳት ያስከትላል።
- በመካነ ቅርስ መገኛ አካባቢዎች ተገኝቶ መጨፈር፣ የተለያዩ ቆሻሻዎችን መጣል፣ ተቀጣጣይ ነገሮችን መጠቀም ጉዳት ሊያስከትል እንደሚችል በማስገንዘብ ጎብኚዎች ይህን እንዳይፈጽሙ መከለከል ይገባል።
- በቅርሶችና በመካነ ቅርሶች ላይ የተለያዩ ጉዳት ሊያስከትሉ የሚችሉ ኬሚካሎችን እንዳይጠቀሙ መንገር አስፈላጊ ነው።

ወሰን ጥናት

የጥያ ትክል ድንጋዮች

የጥያ ትክል ድንጋዮች ከአዲስ አበባ ደቡብ ምዕራብ አቅጣጫ በ80 ኪ.ሜ ርቀት በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልል በጉራጌ ዞን የሚገኝ መካነ ቅርስ ነው። በጥያ ሠላሳ ስድስት የሚደርሱ ትክል ድንጋዮች ቆመው ይገኛሉ። ሠላሳ አንድ ትክል ድንጋዮች ላይ የተለያዩ ቅርጾች ሠፍረውባቸዋል። የትልቁ ትክል ድንጋይ ቁመት 3.7 ሜትር ይደርሳል። የጥያ ትክል ድንጋዮች ከአሥራ ሁለተኛው እስከ አሥራ አምስተኛው ክፍለ ዘመን ባለው ጊዜ እንደቆሙ ይገመታል። ትክል ድንጋዮቹ ለሙታን መታሰቢያ ይሆኑ ዘንድ የቆሙ ሐውልቶች እንደሆኑ ይታመናል። በጥያ የቆሙት ትክል ድንጋዮች በተባበሩት መንግሥታት በትምህርት፣ በሳይንስ፣ በባህል ማዕከል በዓለም ቅርስነት ተመዝግበዋል። የጥያ ትክል ድንጋዮች የሚገኙበት መካነ ቅርስ በበርካታ የውጪ ሀገርና የአገር ውስጥ ጎብኚዎች ይጎበኛል።

ምስል 1.8 ጥያ ትክል ድንጋይ

የክለሳ ጥያቂዎች 1.3

ክንውን

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- የአክሱም ሐውልትና የላሊበላ ውቅር አብያተ ክርስቲያን ለኢትዮጵያ ምጣኔ ሀብት፣ ማኅበራዊ ሕይወትና ፖለቲካ ምን ፋይዳ አላቸው?
- በቅርስ ዓይነቶች ላይ ተወያዩ?
- በቅርስ አካባቢዎችና በቅርሶች ላይ ተጽዕኖ ከሚያሳድሩ ሰው ሠራሽ አደጋዎች ጥቂቶቹን ጠቁሙ
- በቋሚና በተንቀሳቃሽ ቅርሶች መካከል ያለው ልዩነት ምንድነው?
- የጥያ ትክል ድንጋዮች የት ይገኛሉ? ምን ፋይዳስ አላቸው?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

የቡድን ሥራ

- ሰንጠረዥ በመሥራት መንፈሳዊና ቁሳዊ ቅርሶችን ዘርዝሩ።
- በቅርስ አካባቢዎችና በቅርሶች ላይ የሚደርሰውን አደጋ ለመቋቋም የሚጠቅሙ ዘዴዎችን የሚያሳዩ በራሪ ወረቀቶች አዘጋጅታችሁ አቅርቡ።

1.4 የሕዝብ አሠፋፈርና አኗኗር በምሥራቅ አፍሪካ

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ፦

- በምሥራቅ አፍሪካ ሕዝብ ተጠጋግቶና ተበታታኛ የሚኖርባቸውን አካባቢዎች ትለያላችሁ።
- በምሥራቅ አፍሪካና በኢትዮጵያ ለሕዝቦች ፍልሰትና እንቅስቃሴ መንሥኤና ውጤቶችን ትገልጻላችሁ።
- በኢትዮጵያ፣ በኬንያና በታንዛንያ ደጋማ አካባቢዎች የሕዝብ ቁጥር ከፍተኛ የሆነባቸውን ምክንያቶች ትለያላችሁ።
- በምሥራቅ አፍሪካ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚኖረውን ተጽእኖ ታስረዳላችሁ።
- የከተሞች መስፋፋት በባህልና በኅብረተሰብ ላይ የሚያመጣውን ለውጥ ትዘረዝራላችሁ።

ቁጠቫ ቃላት

- ↔ የሕዝብ ቁጥር ዕድገት
- ↔ የሕዝብ ጥገገት

◆ የሕዝብ አሠፋፈር

- የአካባቢ ስነ-ምግባር የሕዝብ ጥገገት ክፍተኛ ነው ወይስ ዝቅተኛ? ስምን?

በአንድ መልክ እንደ ምድራዊ አካባቢ ሰዎች አብረው ሲኖሩ ይስተዋላሉ። እነዚህ ሰዎች በጾታ፣ በዕድሜ፣ በቀለም፣ በጎሳ፣ ወይም በነገድ ወይም በብሔር፣ በሥራ ባህል እና በአኗኗር ደረጃ የተለያዩ ወይም የሚመሳሉ ሊሆኑ ይችላሉ። ተመሳሳይነታቸውን ወይም ልዩነታቸውን ጠብቀው አንድ ላይ የሚኖሩ ሊሆኑ ይችላሉ።

ሕዝብ ከአሠፋፈር አኳያ በአንድ አካባቢ ወይም ቦታ በተመሳሳይ ወይም በተለያዩ የሥራ መስኮች ተሠማርተው፣ ልዩ ልዩ ማኅበራዊና ሥነ ልቦናዊ ግንኙነት ፈጥረው በመተሳሰብ የሚኖሩ ሰዎች ስብሰብ ማለት ነው።

በኢትዮጵያ የሕዝብ አሠፋፈር ተመሳሳይ አይደለም። በአንዳንድ ቦታ ሰዎች ተበታታኝነት ሠፍረው ይስተዋላሉ። በሌሎች ሥፍራዎች ደግሞ ተጠጋግተው ይኖራሉ። ለምሳሌ በኢትዮጵያ አምባ ምድሮች የሕዝብ ጥገገት ክፍተኛ ነው። ዝቅተኛ ሥፍራዎች ደግሞ ዝቅተኛ የሕዝብ ጥገገት ይስተዋልባቸዋል። በሌላም በኩል የከተማ አካባቢዎች ከገጠር ይልቅ ክፍተኛ የሕዝብ ጥገገት አላቸው። / ሰንጠረዥ 1.3 ተመልከቱ።

ከዚህ አንጻር የምሥራቅ አፍሪካን የሕዝብ ጥግግት ስትመለከቱ ተመሳሳይ አይደለም። ለምሳሌ እ.ኤ.አ በ2001ዓ.ም የምሥራቅ አፍሪካን የሕዝብ ቁጥር ግምትን ስትመለከቱ 270 ሚሊዮን ደርሷል። ይህም በመቶኛ ሲሰላ የአኅጉሩን ሕዝብ ቁጥር 30.6 በመቶ የሸፈነ ነበር።

ቀጥሎ በቀረበው ሠንጠረዥ 1.3 የምሥራቅ አፍሪካ ሕዝብ ቁጥር በ80 ሚሊዮንና በ0.1 ሚሊዮን መካከል ያለ መሆኑን ትገነዘባላችሁ። ኢትዮጵያ ከ80ሚሊዮን ሕዝብ በላይ ያላት መሆኑ የተገመተ ሲሆን የሞሪሸስ ሕዝብ ቁጥር ደግሞ 0.1 ሚሊዮን ይደርሳል ተብሎ ተገምቷል። ታንዛንያና ኬንያ በሕዝብ ቁጥር ብዛት በቅደም ተከተል 41 እና 39 ሚሊዮን ሕዝብ በመያዝ በደረጃ ሁለተኛና ሦስተኛ ይሆናሉ። ሠንጠረዥ 1.3 በመመልከት ከሥር ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

ሠንጠረዥ 1.3 የምሥራቅ አፍሪካ ሕዝብ ብዛትና ጥግግት

የክልሉና የሀገሩ ስያሜ	ሰፋት /በካሬ ኪ.ሜ/	የሕዝብ ቁጥር /እ.አ.አ. የ2009 ግምት/	የሕዝብ እፍገታ ወይም ጥገገት /በአንድ ካሬ ኪ.ሜ/
ምሥራቅ አፍሪካ	6357014	319743369	50.3
ቡሩንዲ	27830	8,988,091	322.6
ኮሞሮስ	2170	752,438	346.7
ጂቡቲ	23000	516,055	22.4
ኤርትራ	117,400	5,647,168	46.5
ኢትዮጵያ	1,106,000	85,237,338	75.6
ኬንያ	580,000	39,002,772	66.0
ማዳጋስካር	587040	20,653,556	35.1
ማላዊ	118480	14,268,711	120.4
ሞሪሸስ	2040	1,284,264	629.5
ሪዩንዮን	2512	743, 581	296.2
ሩዋንዳ	26338	10,473,282	397.6
ሲሸልስ	455	87,476	192.2
ሶማሊያ	637657	9,832,017	15.4
ታንዛንያ	945087	41,048,532	43.3
ዩጋንዳ	236040	32,369,558	137.1
ዛምቢያ	752,618	12,935,000	17.19
ዚምባብዌ	390,757	13,009,530	33.29
ሞዛምቢክ	801,590	22,894,000	28.56

ምንጭ:- From Wikipedia, the free encyclopedia /መጠኑ የተስተካከለ/

- የትኛው የምሥራቅ አፍሪካ ሀገር ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር አለው?
- በምሥራቅ አፍሪካ ከፍተኛ የሕዝብ ጥገገት ያለው የትኛው ሀገር ነው?
- በሕዝብ ጥገገት ዝቅተኛ መጠን ያለው የትኛው የምሥራቅ አፍሪካ ሀገር ነው?
- በሕዝብ ቁጥር የትኛው የምሥራቅ አፍሪካ ሀገር በሁለተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል?

በአጠቃላይ የምሥራቅ አፍሪካ ከፍተኛ ሥፍራዎች ምቹ የሙቀት መጠን እንዲሁም ከዝቅተኛ ሥፍራዎችና ከወንዝ ሸለቆዎች የተሻለ የዝናብ መጠን አላቸው። በዚህም የተነሳ የሕዝብ ቁጥራቸው ከፍተኛ ነው። በአንጻሩ ዝቅተኛ ሥፍራዎችና የወንዝ ሸለቆዎች ዝቅተኛ የሕዝብ ጥግግት ይስተዋልባቸዋል። አብዛኛው የምሥራቅ

አፍሪካ ሕዝብ ቀላል ኢንዱስትሪዎች በሚገኙባቸው አካባቢዎች ይኖራል። የክልሉን 50 በመቶ የሚጠጋውን የየዓመቱን አጠቃላይ ገቢ የሚያስገኙት ግብርናና ቱሪዝም ናቸው።

የሕዝብ አሰፋፊርን የሚወስኑ ምክንያቶች

- የሕዝብ አሰፋፊርን የሚቆጣጠሩ ምክንያቶች ምንድናቸው?

በአንድ አካባቢ የሚገኝ የሕዝብ አሰፋፊር በሁለት ምክንያቶች ሊከሰት ይችላል። እነሱም ተፈጥሮአዊና ሰብአዊ ምክንያቶች ናቸው።

ተፈጥሮአዊ ምክንያቶች

አብዛኛውን ጊዜ በቂ ምግብና ሌሎች ለኑሮ ምቹ የሆኑ የተፈጥሮ ሁኔታዎች በሚገኙባቸው ቦታዎች ሰዎች ተጠጋግተው ይኖራሉ። የሚከተሉት ተፈጥሮአዊ ምክንያቶች የሕዝብ አሰፋፊርን ይቆጣጠራሉ።

◆ የመሬት መልክዓ ምድር አቀማመጥ

በጣም ከፍተኛ ተራሮችና በጣም ዝቅተኛ ሥፍራዎች ለሕዝብ ኑሮ አይመቹም። በምስራቅ አፍሪካ ከዝቅተኛ ሥፍራዎች ይልቅ ከፍተኛ ሥፍራዎች ለመኖሪያነት ይመረጣሉ። ምክንያቱም በእነዚህ ሥፍራዎች ምቹ የአየር ንብረት፣ በቂ የውኃ ሀብት፣ በቂ የተፈጥሮ ሀብትና ለም አፈር በመኖሩ ነው። በአንጻሩ በጣም ከፍተኛ ሥፍራዎች ለሕዝብ አሰፋፊር ምቹ አይደሉም። ለምሳሌ የኢትዮጵያ፣ የኬንያና የታንዛንያ በጣም ከፍተኛ ሥፍራዎች ብዙ ሕዝብ የላቸውም። ምክንያቱም በጣም ከፍተኛ ቦታዎች ያላቸው የአየር ንብረት በጣም ቀዝቃዛ በመሆኑ ነው። ከዚህም በላይ የአፀዋት ሽፋናቸው፣ የአፈር ለምነታቸውን ዝቅተኛ በመሆኑ ለእርሻ ሥራ አመቺ አይደሉም።

የምስራቅ አፍሪካ አምባምድሮች ጥቅጥቅ ያለ የሕዝብ ጥግግት ይታይባቸዋል። ምክንያቱም ግብርናና ሌሎች ምጣኔ ሀብታዊ ተግባራት ለማካሄድ ምቹ በመሆናቸው ነው።

◆ የአየር ንብረት

- የአየር ንብረት የሕዝብ አሰፋፊርን እንዴት ይቆጣጠራል?

ከፍተኛ ሙቀትና ዝቅተኛ የዝናብ መጠን ያላቸው አካባቢዎች የሕዝብ ጥግግት አነስተኛ ነው። ለዚህ ዋናኞቹ ምክንያቶች ከፍተኛ የሙቀት መጠንና አነስተኛ የዝናብ ስርጭት ናቸው። እነዚህ ተፈጥሮአዊ ሁኔታዎች አካባቢው ለኑሮ ተስማሚ እንዳይሆን፣ ለም አፈር እንዳይኖር፣ ወባና ሌሎች በሽታዎች እንዲከሰቱ ያደርጋሉ።

አንዳንድ ጊዜ ከፍተኛ የዝናብ መጠን ያላቸው አካባቢዎች ከፍተኛ የሕዝብ ጥግግት ላይኖራቸው ይችላል። ለምሳሌ የምድር ወገብ አካባቢ ጥቅጥቅ ያለ ደን ያለባቸው ሥፍራዎች የሕዝብ ጥግግታቸው እጅግ በጣም አነስተኛ ነው። በተመሳሳይ ደግሞ ከፍተኛ የሙቀት መጠንና አነስተኛ የዝናብ ሥርጭት ያላቸው ሥፍራዎች የሕዝብ ጥግግት በጣም አነስተኛ ነው።

አፈር

የአፈሩ ዓይነት ለም በሆነበት የሕዝብ ጥግግት ከፍተኛ ይሆናል። ለምሳሌ ደለል ወይም አሸዋ ድብልቅ ለም አፈር ባለበት የእርሻ ሥራ ይስፋፋል። በዚህም ምክንያት የሕዝብ ቁጥር ይጨምራል። የሕዝብ ጥግግቱም ከፍተኛ ይሆናል። ስለዚህ ለም አፈር ሰዎች በአንድ አካባቢ ለረጅም ጊዜ እንዲሠፍሩ ያደርጋል።

በምስራቅ አፍሪካ አምባ ምድርና ተራሮች ጥቁር ለም አፈር ይገኛል። ስለዚህ እነዚህ ሥፍራዎች ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር ክምችት አላቸው። በሌላም በኩል ደለልማ የአፈር ዓይነት ያላቸው የወንዝ ሽለቆዎች ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር ክምችት ይስተዋልባቸዋል። በአንጻሩ ረግረጋማና ለምነታቸውን ያጡ የአፈር ዓይነቶች ባሉባቸው ሥፍራዎች ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር ክምችት አይስተዋልም።

የውኃ አቅርቦት

በአንድ አካባቢ የውኃ መገኘት ለሕዝብ ሥርጭት መለያየት መሠረታዊ ምክንያት ነው። በኢትዮጵያ የአፋርና የአጋዴን አካባቢዎች የክርስ ምድር ውኃ በጣም ጥልቅ ነው። በተጨማሪም በአካባቢው በቂ የዝናብ መጠን የለም። ይህም የአካባቢው የሕዝብ ቁጥር በጣም አነስተኛ እንዲሆን አስተዋጽኦ አድርጓል። ስለዚህ ውኃ በበቂ መጠን በሚገኝባቸው አካባቢዎች ብዙ ሕዝብ ሲኖር በቂ ውኃ በሌለባቸው አካባቢዎች ደግሞ ዝቅተኛ የሕዝብ ቁጥር ይገኛል።

የበሽታ መኖር

በሽታ አምጪ ተዋስኖንና ነፍሳት ባሉበት ሥፍራ እምብዛም ሕዝብ ሠፍሮ አይስተዋልም። በዚህም የተነሳ የሕዝብ ጥግግት በጣም አነስተኛ ነው። በአፍሪካ ሞቃትና ዝቅተኛ አካባቢዎች የሕዝብ አሠፋፈር በጣም የሳሳ ነው። ለዚህ ዋናው ምክንያት በአካባቢዎቹ በእንስሳት ላይ ገንዲ (ትራይፓኖማያሲስ) በሰዎች ላይ ደግሞ የእንቅልፍ በሽታ ሊያስከትል የሚችል ሚክሮብ የሚሸከሙ የቆላ ዝምቦች (Tse Tse flies) ተበራክተው መገኘታቸው ነው። የወባ በሽታ አምጪ ትንኞችም በአካባቢዎቹ ስለሚገኙ የሕዝብ ጥግግት በጣም አነስተኛ ሊሆን ችሏል።

ምጣኔ ሀብታዊ ምክንያት

ሰዎች የሥራ ዕድል ወደሚገኝበት አካባቢ በመሄድ ስለሚሠፍሩ የሕዝብ ቁጥር ክምችት ይጨምራል። የሥራ ዕድል በሌለበት ወይም በጣም ውስን በሆነበት አካባቢ የሕዝብ ቁጥር ዝቅተኛ ይሆናል። በምስራቅ አፍሪካ ይህ ሁኔታ በጉልህ ይታያል።

በልማታዊ መርህ ገብሮች ምክንያት

በመንግሥታት የሚነደፉ የልማት ፖሊሲዎች ። ለምሳሌ ከመንገድ ሥራ፣ ከሕንፃ ግንባታና ከአገር አቀፍ ፓርኮች አደረጃጀት ወይም ከሰው ሠራሽ ሐይቆች አመሠራረት ጋር የተያያዙ ፖሊሲዎች ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው። እነዚህን ፖሊሲዎች ለማስፈጸም ሲባል ነዋሪዎች ቀያቸውን ለቀው ቀደም ሲል ሰዎች ወደሠፈሩባቸው ወይም ወደ አዲስ ሥፍራዎች ሄደው እንዲሠፍሩ ይገደዳሉ። ይህ ሁኔታ ደግሞ በጥንቃቄ ካልተከናወነ በሚሠፍሩበት አካባቢ ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ሊያሳድር ይችላል።

ማኅበራዊ ምክንያቶች

በጋብቻ ምክንያት ሰዎች የተወለዱበትንና ያደጉበትን መንደር ትተው ወደ ትዳር ጓደኛቸው የመኖሪያ አካባቢ ይሄዳሉ። ይህ ሁኔታ በአንዱ አካባቢ የሕዝብ ቁጥር እንዲጨምር በሌላው ደግሞ እንዲቀንስ አስተዋጽኦ ያደርጋል።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.4

ክንውን ሀ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረተ ጥያቄዎች

- የሕዝብ ሥርጭትን ምንነት ግለጹ።
- የሕዝብ አሰፋፊር መለያየትን የሚፈጥሩ ምክንያቶች ምንድናቸው?
- በምስራቅ አፍሪካ አነስተኛ የሕዝብ ጥግግት ያላቸው የትኞቹ አካባቢዎች ናቸው?
- በምስራቅ አፍሪካ ከፍተኛ የሕዝብ ጥግግት ያላቸው የትኞቹ አካባቢዎች ናቸው?
- በከፍተኛና ዝቅተኛ ሥፍራዎች ከፍተኛ የሕዝብ ጥግግት እንዳይኖር የሚያደርጉትን ተፈጥሮአዊ ምክንያቶች ዘርዝሩ።

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- በአቅራቢያችሁ ወደሚገኝ አካባቢ የመስክ ጉብኝት በማድረግ የአካባቢውን የሕዝብ አሰፋፊር ሁኔታን የሚያመለክት ሪፖርት አቅርቡ።
- ከዚህ በታች በተሰጠው የምስራቅ አፍሪካ ካርታ ላይ ከፍተኛና ዝቅተኛ የሕዝብ ብዛት ያላቸውን አካባቢዎች የተለያዩ ቀለማትን በመጠቀም አመልክቱ።

የምስራቅ አፍሪካ ካርታ

◆ የሕዝብ እንቅስቃሴ

ሰዎች በተለያዩ ምክንያቶች ከአንድ አካባቢ ወደ ሌላ አካባቢ የሚያደርጉት ጉዞ የሕዝብ እንቅስቃሴ ይባላል። ለሕዝብ እንቅስቃሴ በርካታ ምክንያቶች ሊጠቀሱ ይችላሉ። ከእነዚህ ውስጥ ጥቂቶቹ የሥራ ዕድል ለማግኘት፣ ለፓለቲካዊ ጥገኝነት፣ የተሻለ ገቢ አግኝቶ የወደፊት ሕይወትን በተሻለ መልክ ለመምራትና በቂ ገቢ አግኝቶ ወገንን ለመርዳት ናቸው።

ሰዎች የተሻለ ገቢና ኑሮ በመፈለግ ወደ ሌሎች አካባቢዎች የሚያደርጉት እንቅስቃሴ ፍልሰት ይባላል።

1. ከገጠር ወደ ከተማ መፍለስ

በምሥራቅ አፍሪካ የሕዝብ ከገጠር ወደ ከተማ መፍለስ ከጊዜ ወደ ጊዜ እያደገ ነው። ብዙውን ጊዜ ፍልሰት የሚፈጠረው በተለያዩ ምክንያቶች ነው። ይሁንና እነዚህ ምክንያቶች የተሻለ ሥራ ፍለጋና የተሻለ ኑሮ ምሥረታ ተብለው ሊጠቃለሉ ይችላሉ። በአጠቃላይ የከተማ አካባቢዎች የገጠር ነዋሪዎችን በቋሚ ነዋሪነት ወይም በጊዜያዊ ሠራተኛነት የሚስቡ ማዕከላት ናቸው።

2. ከከተማ ወደ ገጠር

ሰዎች በተለያዩ ምክንያቶች ከከተማ ወደ ገጠር ይፈልጋሉ። አንዱ ምክንያት የሕይወት አቅጣጫን ለመለወጥ ነው። ይኸውም የእርሻ ሥራ ለማከናወን ወይም በገጠር አካባቢ የሥራ ዕድል ሲፈጠር ነው። ለምሳሌ የቡና ለቀማ፣ የጥጥ መስሰሰብ፣ የማዕድን ቁፋሮ እድል ባለበት አካባቢ በርካታ ሕዝብ ከከተማ ወደ ገጠር ይፈልጋል።

3. ከከተማ ወደ ከተማ

በርካታ ሰዎች ከአንድ ከተማ ወደ ሌላ ከተማ ሊፈልሱ ይችላሉ። ለዚህ ቀዳሚ ምክንያቶች የሚሆኑት በሚሄዱበት ከተማ የተሻለ የሥራ ዕድል ማግኘት፣ ለኑሮ ምቹ መሆን፣ ለትምህርት ዕድልና ለመሳሰሉት አመቺ መንገድ መከፈቱ ናቸው።

4. ከገጠር ወደ ገጠር መፍለስ

እንዲህ ዓይነቱ የሕዝብ እንቅስቃሴ ሊከሰት የሚችለው ሰዎች ለእንስሳት ግጦሽ ፍለጋ፣ ለተሻለ የእርሻ መሬት ፍለጋ ወይም የተሻለ ሕይወት ፍለጋ በሚያደርጉት እንቅስቃሴ ነው። የሕዝብ ፍልሰት ለምሥራቅ አፍሪካም ሆነ ለዓለም አዲስ ክስተት አይደለም። ለምሳሌ በ16ኛው ክፍለ ዘመን የኦሮሞ ሕዝብ በኢትዮጵያ ውስጥ ወደ ተለያዩ የአገሪቱ አካባቢዎች የመስፋፋት እንቅስቃሴ አድርጓል። ለእንቅስቃሴው በምክንያትነት የሚጠቀሰው የግጦሽ መሬት ለማግኘት እንደ ነበር ይነገራል። በአጠቃላይ የኦሮሞ ሕዝብ እንቅስቃሴ በኢትዮጵያ ውስጥ የባህል ቁርኝት ለመፍጠር አስችሏል።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.4

ክንውን ለ
በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች
የግል ሥራ

- ሰዎች የለመዱትን ቀያቸውን ትተው ወደ ሌሎች አካባቢዎች የሚጓዙት ለምንድን ነው?
- በምሥራቅ አፍሪካ ሰዎች ለምን ከገጠር ወደ ከተማ ይፈልጋሉ?

የቡድን ሥራ

- በምሥራቅ አፍሪካ ድንበር ዘለል እንቅስቃሴዎች ላይ ምሳሌዎች በመስጠት ተወያዩ።
- ከገጠር ወደ ከተማ፣ ከከተማ ወደ ገጠር፣ ከገጠር ወደ ገጠር፣ ከከተማ ወደ ከተማ የሚፈልሱ ሰዎች በተቀባይ አካባቢዎች ላይ ምን ተጽዕኖ ያሳድራሉ?

◆ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚያስከትላቸው ተጽእኖዎች

- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በምግብ አቅርቦት ላይ የሚኖረውን ተጽእኖ አስረዱ።
- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በተፈጥሮ አካባቢ ላይ የሚያስከትለውን አሉታዊ ተጽእኖ አብራሩ።

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በአንድ አካባቢ ላይ ሲከሰት የመኖሪያ አካባቢ ጥበት፣ የምግብ አቅርቦት እጥረት፣ የመኖሪያ ቤቶች ፍላጎት መጨመር፣ የዋጋ ጎረቤት፣ የማህበራዊ አገልግሎት መስጫ ተቋማት በቂ አለመሆን ወይም መጨናነቅ ይከሰታል። በተፈጥሮ ሃብት አጠቃቀም ላይም ተጽዕኖ ይከሰታል። ለምሳሌ የደኖች አላግባብ መጨፍጨፍ ለአፈር መሸርሸርና ለአየር ንብረት መዛባት ምክንያት ይሆናል።

በምስራቅ አፍሪካ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚታይባቸው ሀገሮች አሉ። እነሱም ኢትዮጵያ፣ ኬንያና ታንዛንያ ናቸው። በእነዚህ ሀገሮች ደጋማ አካባቢዎች ለም አፈር፣ የውኃ አቅርቦትና ተስማሚ አየር ንብረት ስላለ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ይስተዋላል። ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በማኅበራዊ አገልግሎት ላይ ተጽእኖ ያሳድራል።

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚከተሉትን ዋናዎች ጫናዎች ያስከትላል። በአካባቢ ላይ ተጽዕኖ ያመጣል። በምግብ አቅርቦት፣ በትምህርት አገልግሎቶችና መኖሪያ ቤቶች አጠቃቀም ላይ እጥረት ያስከትላል። ከዚህ በተጨማሪ የሥራ እድል በማግኘትም ላይ ተጽእኖ ይኖረዋል።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.4

ክንውን ሐ

በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

የግል ሥራ

- የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ምን ማለት ነው?
- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በአካባቢ ላይ የሚያስከትለውን ተጽዕኖ በዝርዝር አስረዱ።

የቡድን ሥራ

- የሕዝብ ፍልሰትን በሚፈጥሩ ቁልፍ ምክንያቶች ላይ ተወያዩ።
- ውስን የግጦሽ ሥፍራ ባለበት ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ምን ጫና ይፈጥራል? (ይህንን ሁኔታ ከ16ኛው ክፍለ ዘመን የኦሮሞ ሕዝብ እንቅስቃሴ ጋር አዛምዱት።)
- ሰዎች ከገጠር ወደ ከተማ ለምን እንደሚፈልሱ ተወያዩ።

◆ የከተማ መስፋፋት በኅብረተሰብና በባህል ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

- የከተማ ዕድገት በኅብረተሰብና በባህል ላይ ምን ተጽእኖ አለው?
- የከተማ ነዋሪዎችን ከገጠር ነዋሪዎች የሚለያቸው ምንድነው?
- የከተማ መስፋፋት በሕዝብ አኗኗር ላይ ምን ለውጥ ያስከትላል?

የከተማ መስፋፋት በሰዎች የአኗኗር ዘይቤ ላይ ተጽእኖ ያስከትላል። የከተማ አኗኗር ከገጠር አኗኗር ይለያል። የከተማ አኗኗር በግብርና ላይ ያልተመሠረተ በመሆኑ በመሬት አጠቃቀም ከገጠር ሕዝብ አኗኗር በጣም የተለየ ነው። የከተማ አካባቢዎች የተሻሻለ የመጓጓዣ፣ የመገናኛ አገልግሎት፣ ምቹ የመኖሪያ ቤት፣ የጸሕፊ ውኃ አቅርቦት፣ የጋይል ስርጭትና የመዝናኛ ማዕከላት አሏቸው።

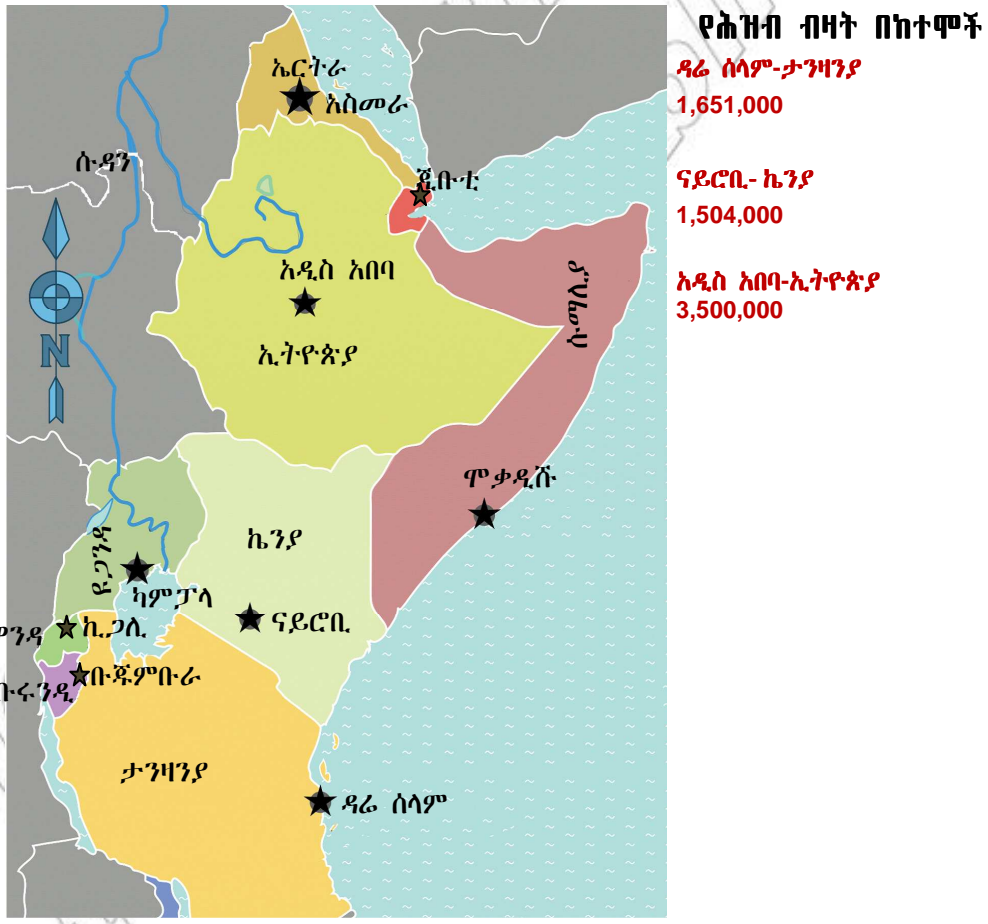

የከተማ መስፋፋት ከገጠር ወደ ከተማ የሚፈልሰው የሕዝብ ቁጥር እንዲጨምር ያደርጋል። ስለዚህ የከተማ መስፋፋት ሕዝብን ወደ ከተማ የመሳብ ወይም የማምጣት ሂደት ነው።

በምስራቅ አፍሪካ ከገጠር ወደ ከተማ መፍለስ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሷል። ብዙዎች የገጠር ነዋሪዎች የሥራ ዕድልና ትምህርት ለማግኘት ወይም የተሻለ ሕይወት ለመምራት በመመኘት ወደ ከተማ ይፈልሳሉ።

አፍሪካ በዓለም ዝቅተኛ የከተማ እድገት አላት። ከአፍሪካ ሕዝብ 34.0 በመቶ የሚሆነው ብቻ በከተማ ይኖራል። ሁሉም ክልሎች በከተማ እድገትና በከተማ ነዋሪነት ሲነፃፀሩ ደግሞ ምስራቅ አፍሪካ ዝቅተኛው ደረጃ ላይ ይገኛል። ከምስራቅ አፍሪካ ሕዝብ በከተማ የሚኖረው 21 በመቶ ያህሉ ብቻ ነው።

የአፍሪካ የከተማ እድገት መጠን በዓለም ፈጣን ዕድገት አላቸው ከሚባሉት አካባቢዎች አንዱ ነው። ይሁንና የመኖሪያ ቤትና የንጹህ ውኃ አቅርቦት እጥረት እንዲሁም የሥራ አጥነት ሁኔታ በአፍሪካ ከተሞች ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሷል። እነዚህ እጥረቶች በምስራቅ አፍሪካ ትናንሽና ትላልቅ ከተሞች በግልጽ ይታያሉ።

ምስል 1.9 በክፍለ የምስራቅ አፍሪካ ሀገራት ታዋቂ ከተሞችና የሕዝብ ቁጥር

በፈጣን የከተማ ዕድገት ምክንያት በምስራቅ አፍሪካ ከፍተኛ የምግብ አቅርቦት እጥረት ይታያል። ይህ ሁኔታ ከምን ጊዜም በበለጠ የምግብ እህል ዋጋ እንዲጨምር አድርጓል።

ከተማ ሲያድግ የእንስሳት ተዋፅኦ፣ የፍራፍሬና የቅጠላቅጠል አመጋገብ ይጨምራል። ይህ ደግሞ በአቅርቦትና በፍላጎት መካከል ከፍተኛ ልዩነት ስለሚፈጥር የዋጋ ንረት ያስከትላል። የዋጋ ንረት መከሰት ገቢያቸው አነስተኛ የሆኑትን የምስራቅ አፍሪካ ከተማ ነዋሪዎች ይጎዳል። በሌላም አንጻር ከተማ ሲያድግ በከተማ ዙሪያ የሚገኙ የእርሻ ሥፍራዎች እያነሱ ይሄዳሉ።

- በአካባቢአችሁ የእርሻ ቦታዎች ወደ ከተማነት ሲቀየሩ ያስከተሉት ተጽእኖ ምን ነበር?

ከዚህም በላይ የከተማ አካባቢዎች ሕዝብ ቁጥር ሲጨምር የውኃ ፍላጎት ከፍይላል። በዚህም ምክንያት ወንዞች ተገድበው የውኃ አቅርቦት እንዲሻሻል ይደረጋል። በተቃራኒው ደግሞ ለመስኖ እርሻ በሚያስፈልገው የውኃ መጠን ላይ ተጽእኖ ያሳድራል። ይህም በተራው ለምግብ እህል ምርት መቀነስ ምክንያት ይሆናል።

ውስን ጥናት

አዲስ አበባ

አዲስ አበባ የኢትዮጵያ ዋና ከተማ ናት። ከተለያዩ አካባቢዎች በርካታ የገጠር ሰዎች የተሻለ የሥራ እድል ለማግኘት ወደ አዲስ አበባ ይመጣሉ። ዲባባ በዳኔ ከእንዲህ ዓይነቶቹ የገጠር ሰዎች አንዱ ነው። ዲባባ ወደ አዲስ አበባ የተጓዘው በአቅራቢያው ከሚገኝ የገጠር አካባቢ ነው። ዲባባ እስከ 6ኛ ክፍል ድረስ መደበኛ ትምህርት ተከታትሏል። አዲስ አበባ ከገባ በኋላ በትዕግሥት ሥራ መፈለግ ጀመረ። ከረዥም ጥረት በኋላ በአንድ ጋራዥ የመካኒክነት ሥራ አገኘ። እዚህ ከተቀጠረ ጀምሮ በመጠነኛ ገቢ ሕይወቱን መምራት ተያያዘ። የተሻለ ገቢ ለማግኘት ጠንክሮ መሥራት ጀመረ። ወዲያውኑም መኪናዎች ማደስና ልዩ ልዩ ክፍሎችን መጠገን ቻለ። በዚህም የተነሳ እድገት አገኘ፤ ደመወዙም በአንድ እጥፍ አደገ። በጠንካራ ሥራውና አስተዋይነቱ በጋራዥ ውስጥ ታዋቂ ባለሙያ ሆነ። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ገንዘብ በመቋጠሩ በጋራዥ ባለሙያነት የራሱን የመኪና መጠገኛ ጋራዥ አቋቋመ። ራሱንም ቻለ ወገኑንም መርዳት ጀመረ። ይሁንና ሁሉም ከገጠር ወደ አዲስ አበባ የፈለሱ ሰዎች እንደ ዲባባ ይሳካላቸዋል ማለት አይደለም።

ናይሮቢ

ናይሮቢ የኬንያ ዋና ከተማ ናት። በአቅራቢያው ከሚገኙ የገጠር አካባቢዎች ሰዎች የሥራ እድል ለማግኘት ወደ ናይሮቢ ይፈልጋሉ። ከእነዚህ ሰዎች ኪባኪ ጆሞ አንዱ ነው። በናይሮቢ ከሚገኘው ማታራ ከሚባል በጽዳቱ መጥፎ አካባቢ ይኖር ጀመር። በዚህ የከተማው ክፍል ብዙ ሰዎች በንዴት፣ በቁጣ፣ በድንጋጤና ተስፋ በመቁረጥ ተውጠው ይኖራሉ። ይሁን እንጂ ኪባኪ ራሱን በማበረታታት የልብስ ስፌት ሥራ ጀመረ። ይህን በማድረጉ ሕይወቱን በተሻለ መልክ መምራት ችሏል። ጠንካራ ሠራተኛም ነበር። በዚህም የተነሳ በልብስ ስፌት ሥራው ታዋቂ በመሆኑ በባጣም ተጠቃሚ ሆኗል። በመጨረሻም ሕይወቱ ስኬታማ ሆኗል። ከሚኖርበት መጥፎ አካባቢ ለመውጣት የወጠነውም ተሳክቶለታል። ይሁንና ሁሉም ወደ ናይሮቢ የፈለሱት ኬንያውያን ይሳካላቸዋል ማለት አይደለም።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.4

ክንውን መ

በእውቀት ላይ የተመሠረተ ጥያቄዎች

የግል ሥራ

- የከተማ መስፋፋት ምን ማለት ነው?
- የከተማ መስፋፋት አዎንታዊ ጎኖች ምንድናቸው?
- የከተማ መስፋፋት አሉታዊ ጎኖች ምንድናቸው?
- በከተማና በገጠር ልዩነቶች ላይ ተወያዩ?

1.5 በሕዝብ አሰፋፊርና አኗኗር ላይ ተጽእኖ የሚያሳድሩ ሁኔታዎች

የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተምራችሁ በኋላ:-

- ለሕዝብ አሰፋፊርና አኗኗር መለያየት አስተዋጽኦ የሚያደርጉ ሁኔታዎችን ትተነትናላችሁ።
- የፖለቲካ አለመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት በሕዝብ ላይ የሚያሳድሩትን ተጽእኖ ታስረዳላችሁ።

ቁሳ ቃላት

- ↔ የአየር ንብረት
- ↔ የተፈጥሮ ሀብት
- ↔ የሕዝብ አሰፋፊር

◆ የአየር ንብረትና የተፈጥሮ ሀብት

የአየር ንብረት

የአየር ንብረት ለሕዝብ በአንድ አካባቢ መሥፈር ወሳኝ ምክንያት ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ መለስተኛ የሙቀት መጠንና በቂ የዝናብ ሥርጭት ባለበት ሕዝቦች ይሠፍራሉ። ሕዝብ በአንድ አካባቢ ተረጋግቶ እንዲኖር በአካባቢው ለምግብ የሚሆን ሰብል ማምረት የሚያስችል ተስማሚ አየር ንብረት ወይም መሠረታዊ ፍላጎቱን በቀላሉ ማሟላት የሚያስችሉት ሌሎች ሁኔታዎች መኖር አለባቸው።

ተስማሚ የአየር ንብረት በመኖሩ የግብርና ሥራዎችን ሊያከናውን ወይም ሌሎች ሥራዎችን በመሥራት ፍላጎቱን ሊያሟላ ይችላል። ይህ ሁኔታ ሰዎች በግብርና ወይም በሌሎች ዘርፎች ላይ የተመሠረተ የአኗኗር ባህል እንዲያዳብሩ ያስችላቸዋል። ስለዚህ አየር ንብረት በሕዝብ አሰፋፊርና በአኗኗር ባህል መዳበር ላይ ወሳኝ ሚና አለው።

ባህል:- ሰዎች ከአካባቢያቸው ኅብረተሰብ የሚማሩትና የሚጋሩት የአኗኗር ዘዴ ነው።

የተፈጥሮ ሀብት

የተፈጥሮ ሀብቶች በአንድ አካባቢ በቀላሉና በስፋት መገኘት ሕዝብ በብዛት እንዲሠፍር ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ። ስለዚህ በአንድ አካባቢ የሚገኝ የተፈጥሮ ሀብት የሕዝቡን የአኗኗር፣ የአመጋገብና አሰባስቦ ላይ ሊወስን ይችላል። በተመሳሳይ መልክዓ ምድርም በሰዎች የአኗኗር ባህል ላይ ወሳኝ ሚና አለው። ልዩ ልዩ የመልክዓምድር ገጽታዎችም ሰዎች ሊከተሏቸው የሚገቡ የአኗኗር ሥርዓቶችን ሊወስኑ ይችላሉ። ለምሳሌ በከፍተኛ ሥፍራ የሚኖሩ ሰዎች የምግብ ሰብሎችን በማብቀልና እንስሳትን በማርባት ሕይወታቸውን ይመራሉ። በአንጻሩ በዝቅተኛ ሥፍራ የሚኖሩ ሰዎች እንስሳት በማራባት ይኖራሉ። በምስራቅ አፍሪካ የሚኖሩ ሰዎችም በአካባቢያቸው የአየር ንብረት፣ የተፈጥሮ ሀብት ሥርጭትና መልክዓ ምድራዊ አቀማመጥ የተነሳ የተለያየ የአኗኗር ባህል አዳብረዋል።

ውስን ጥናት

ኮንሶ

ኮንሶ በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት የሚገኝ ልዩ ዞን ነው። ስፋቱ 2974 ካሬ ኪሎ ሜትር ነው። ኮንሶዎች የኩሽ ዝርያ ያላቸው ሕዝቦች ናቸው። ኮንሶ የሚገኘው በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ከፍተኛ ሥፍራዎች ላይ ነው። ከፍተኛ ሥፍራዎቹ ዝናብ አጠር ናቸው። የኮንሶ ሕዝብ በእርከን ሥራ በጣም ታዋቂ ነው። የግብርና ሥራን በመስኖና በእርከን ግንባታ በመደገፍ ያከናውናል። በእርከኖች ላይ ማሽላ ይዘራል። ከማሽላው ጋር ሌሎች ሰብሎች አብሮ ያበቅላል። ከእነዚህ ውስጥ በጣም የታወቀው አለኮ ዛፍ ነው።

የአለኮ ዛፍ ቅጠል እንደ ጎመን ተቀቅሎ ይበላል። ድርቅን የሚቋቋም በመሆኑ ለረዥም ጊዜ አገልግሎት ይሰጣል። ኮንሶዎች በቆሎና ብዙ ዓይነት የማሽላ ዝርያዎችን በምግብነት ይጠቀማሉ። የገበያ ሰብል የሆኑትን ጥጥና ቡናም ያመርታሉ። የግጦሽ ሥፍራዎችን ለመጠበቅ ሲሉም ከብቶቻቸውን፣ በጎቻቸውንና ፍየሎቻቸውን በበረት ውስጥ በማቆየት ይመግቧቸዋል። በግጦሽ ሥፍራም በጥንቃቄ እንዲግጡ ያደርጋሉ። በአጠቃላይ ኮንሶዎች ጠንካራና ሥራ ወዳድ ናቸው።

ምስል 1.10 የእርከን ሥራ በኮንሶ

ውስን ጥናት

የሰሜን ተራሮች

በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት በሰሜን ጎንደር ዞን የሚገኝ የተራራዎች ስንሰለት፣ የከፍተኛ ሥፍራዎች ስብስብ የሚገኝበት አካባቢ ነው። በአካባቢው ከ 1,900 ሜትር ጀምሮ ከፍታ ያላቸው ከፍተኛ ሥፍራዎች ተደጋግፈው አልፎ አልፎም ተለያይተው ማራኪ ውበት ፈጥረው ይታያሉ። ወደ ሰማይ መውጣጫ ደረጃ መስለው የተደረደሩ፣ ሰማይን የነኩ የሚመስሉ በጉምና በጭጋጋ የተሸፈኑ ከፍተኛ ሥፍራዎች በተቃራኒው ደግሞ በአስፈሪ ገደል የተከበቡ የተሰበሩ መሬቶች እዚህም እዚያም ይታያሉ። በአካባቢው ለከፍተኛ ሥፍራዎች ቁንጮ የሆነውና 4,620 ሜትር ከፍታ ያለው የራስ ደጀን ተራራ ይገኛል። ራስ ደጀን በከፍታው በኢትዮጵያ አንደኛ በአፍሪካ አራተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል።

የሰሜን ተራሮች ከአዲስ አበባ 850 ኪ.ሜ ርቀት ላይ ይገኛሉ። አካባቢው ከፍተኛ ሥፍራዎችን ብቻ ሳይሆን ዝቅተኛ ቦታዎችንም ይዟል። በየተራራው ሥር ምንጭ ይፈሳል። በዝቅተኛ ሥፍራዎች አልፎ አልፎ የባሕር ዛፍ ይታያል። ሰው በማይደርስባቸው ገደላገደልና በቀላሉ በማይወጡ የተራራ አካባቢዎች ደግሞ የተፈጥሮ እፅዋት በስፋት ይገኛሉ።

በከፍተኛው አካባቢ በኢትዮጵያ ብርቅዬ እንሰሳ የሆነው ዋልያ በቡድን በቡድን ሆኖ ሲንቀሳቀስ ይታያል። በተጨማሪም የሰሜን ቀይ ቀበሮ፣ ጭላዳ ዝንጀሮና የተለያዩ ብርቅዬ አፅዋቶች ይገኛሉ። እነዚህ የተፈጥሮ ሀብቶች የሰሜን ተራሮችን በዓለም የተፈጥሮ ቅርስ ሀብት መዝገብ ላይ እንዲሠፍሩ አስችለዋቸዋል።

የአካባቢው ሕዝብ በአብዛኛው የሚተዳደረው በግብርና ነው። በከፍተኛ ቦታዎች ላይ ገብስና አጃ ሲመረት በዝቅተኛ ሥፍራዎች ላይ ደግሞ ጤፍ ይመረታል። የአካባቢው መልክዓ ምድር ወጣ ገባ የበዛበት በመሆኑ ለዘመናዊ አስተራረስ አይመችም። ስለዚህ የአካባቢው እርሻ በኋላ ቀር የአስተራረስ ዘዴ በመመራቱ ሕዝቡን አስቸጋሪ ሕይወት እንዲመራ አስገድዶታል።

በሰሜን አካባቢ የገብስ እንጀራ የዘወትር ምግብ ነው። ከገብስ ቆሎ፣ ዳቦ፣ ኮረፌና ጠላ ይዘጋጃል። ሰሜን በምድር ወገብ አካባቢ የሚገኝ ቢሆንም የተራራዎቹ አናት በበረዶ የሚሸፈኑበት እንዲሁም የምሽቱ የሙቀት መጠን ከዜሮ በታች የሚወርድበት አጋጣሚ አለ። ስለዚህ የአካባቢውን ቅዝቃዜ ለመቋቋም ወፍራም ልብስ ይለበሳል። በራስ ላይም ከበግ ጸጉር የሚሠራ ኮፍያ አለበለዚያም መጠምጠሚያ ይደረጋል።

ውስን ጥናት

የሕዝብ አኗኗር በኬንያ ጠረፋማ ዝቅተኛ አካባቢ

የጊራማዎች አኗኗር

ሚጂኬንዳዎች በስተሰሜን ከላሙ አንሥቶ ወደ ኬንያ ወይም ታንዛንያ ድንበር በስተደቡብ በግምት 30 ኪሎ ሜትር ገባ ብሎ በሚገኘው ጠባብ ዳርቻ ላይ ሠፍረው ይገኛሉ። ጊራማዎች ከዘጠኙ ጎሳዎች ትልቁን ሥፍራ ይይዛሉ። በጠረፍ አካባቢ በሚገኙት ሞምባሳና ማሊንዲ በመሳሰሉት ትላልቅ ከተሞችና ወደ መሃል ገባ ብለው በሚገኙት ማሪያካኒና ካሎለኒ በሚባሉ ትናንሽ ከተሞች ሠፍረው ይገኛሉ። ስለዚህ የጊራማ ሕዝቦች መኖሪያ በኬንያ ጠረፍ አካባቢዎች ነው። እነዚህ አካባቢዎች ከፍተኛ ሙቀት፣ ዝቅተኛ ዝናብና ደረቅና ለም አፈር አላቸው። ጊራማዎች በአብዛኛው የምግብ እህል በማብቀል ይኖራሉ። በተጨማሪም አነስተኛ ቁጥር ያላቸው እንደ ፍየሎች፣ ከብቶችና በጎች የመሳሰሉ የቤት እንሰሳት ያረባሉ። ጊራማዎች በቆሎ፣ ዘንጋዳ፣ ካሳቫ፣ ስኳር ድንች፣ ሽንብራ፣ ሃብ ሃብ፣ ዱባ፣ ማንጎ፣ ፓፓያና የመሳሰሉትን ያመርታሉ። ጊራማዎች በጎጆዎች ውስጥ ይኖራሉ።

ምስል 1.11 የጊራማዎች መኖሪያ ጎጆ-ብኬንያ

የክለሳ ጥያቄዎች 1.5

ክንውን ሀ

በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

የቡድን ሥራ

- በኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍተኛ ሥፍራዎች የሚኖሩ ገበሬዎችና በኬንያ ጠረፍ ዝቅተኛ ሥፍራዎች የሚኖሩ ጊራማዎች አኗኗርን አነጻጽሩ።
- የሰሜን ኢትዮጵያ ክፍተኛ ሥፍራና ጊራማዎች የሚኖሩበትን መልክዓ ምድር አወዳድሩ።
- በግብርና ላይ ሕይወታቸውን ከመሠረቱት የሰሜን ኢትዮጵያ ክፍተኛ ሥፍራዎች ነዋሪዎች ጋር ሲነጻጸሩ ጊራማዎች ምን የተለየ የመኖሪያ አማራጭ አላቸው?

◆ የፖለቲካ አስመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት

- የፖለቲካ አስመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት የሚያስከትለው ቀውስ ምንድን ነው?

የፖለቲካ አስመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት የሚያስከትለው ተጽእኖ

የምስራቅ አፍሪካ ከተሞች በፖለቲካ አስመረጋጋትና በእርስ በእርስ ጦርነት ምክንያት በሚፈልሱ ሰዎች የተጨናነቁ ናቸው። ለምሳሌ በሱማሊያ ባለው አስመረጋጋትና ጦርነት ምክንያት በርካታ ሶማሊያውያን ወደ ኢትዮጵያና ኬንያ ለመፍለስ ተገደዋል።

ውስን ጥናት

ከሁለት ሀገሮች ባለመረጋጋትና ጦርነት ምክንያት አካባቢያቸውን እንደሰቀ የተገደዱ ሕዝቦች ንፅጽር ኢትዮጵያ

በኢትዮጵያና በኤርትራ መካከል የተከሰተው የድንበር ግጭት በርካታ ሰዎች አካባቢያቸውን ለቀው እንዲሸሹ አድርጓል። በኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍል በትግራይ ሰሜናዊ ድንበር የሚገኙ ሰላማዊ ነዋሪዎች አካባቢያቸውን ለቀው ወደ መሐል አገር እንዲፈልሱ ተገደዋል። በአፋር ክልልም ሰሜን ምስራቅ ድንበር ላይ የሚገኙ ነዋሪዎች ተፈናቅለዋል።

በትግራይና በአፋር ክልላዊ መንግሥታት የጋራ ድንበሮች ላይ ይኖሩ ከነበሩት ሰዎች የሚበልጡት በጦርነቱ ምክንያት ተፈናቅለው ነበር። በተጨማሪም 95,000 የሚሆኑ ኢትዮጵያውያን ከኤርትራ ተፈናቅለው ወደ ኢትዮጵያ እንዲመለሱ ተደርጓል። በዚህ ጦርነት ሳቢያ ብዙ ቤተሰቦች ተለያይተዋል፣ ለዓመታት ደክመው ያፈሩት ሀብት ወድሟል፣ በርካታዎች የአካል ጉዳት ደርሶባቸዋል፣ ሕይወታቸውንም አጥተዋል። ሕፃናት ትምህርታቸውን አቋርጠው ከወላጆቻቸው ጋር ለስደትና ለእንግልት ተዳርገዋል። ጦርነቱ ብዙዎች ቤት አልባ እንዲሆኑ፣ ሠርተው የሚኖሩ ወገኖች ለእርዳታ እጆቻቸውን እንዲዘረጉ አስገድዷል።

ሶማሊያ

ሶማሊያ ላለፉት 18 ዓመታት ያለ ማዕከላዊ መንግሥት በጎሣ መሪዎች ስትተራመስ ቆይታለች። በብጥብጡ ምክንያት በመቶሺዎች የሚቆጠሩ ሶማሊያውያን የመኖሪያ ቀያቸውን ለቀዋል። 700,000 የሚሆኑ ከሞቃዲሾ ሸሽተው ወጥተዋል። በሸሽት የወጡት ሶማሊያውን በየጎረቤት አገሩ ተበታትነው በስደት መኖር ከጀመሩ ዓመታትን አስቆጥረዋል። የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች ሥልጣን ለመያዝ ያደርጉ በነበረው ግጭት ብዙዎች ሕይወታቸውን አጥተዋል። በርካታዎች ቤት ንብረታቸው ወድሞ በስደት እየኖሩ ነው። በአፍሪካ ኅብረት፣ በተባባሩት መንግስታት ድርጅትና በሌሎች ዓለም አቀፋዊ ተቋማትና ሀገራት እውቅና የተሰጠው የሶማሊያ የሽግግር መንግሥት ሀገሪቱን አረጋግቶ ወደ ሰላማዊ ሕይወት ለማምጣት የሚያደርገው ትግል ብዙ ፈተናዎች ገጥመውታል። የፖለቲካ አስመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት ሕዝቡ በአንድ አካባቢ ተረጋግቶ እንዳይኖር አድርገውታል።

የክለሳ ጥያቄዎች 1.5

ክንውን ለ

የግል ሥራ

- በአለመረጋጋትና በጦርነት ምክንያት በኢትዮጵያ መኖሪያቸውን ለቀው ወደ አገሪቱ ሌሎች አካባቢዎች የፈለሱትን ኢትዮጵያውያንና ከሶማሊያ ተፈናቅለው ወደ አገራባች አገሮች የተሰደዱትን ሶማሊያውያንን ቁጥር አነፃጽሩ።
- በሁለቱ አገሮች ለሕዝብ መፈናቀል ምክንያት የሆኑትን ዘርዘር አድርጋችሁ ግለጹ።

የቡድን ሥራ

የምስራቅ አፍሪካን ንድፍ ካርታ ሠርታችሁ፡-

- በጦርነትና በአለመረጋጋት የተሳዱ አገሮችን ስም ዝርዝር ጻፉ
- የምስራቅ አፍሪካ ጠረፋማ አካባቢዎችን አመልክቱ
- የምስራቅ አፍሪካ ታዋቂ ከተሞችን አሳዩ

© MOE, FDR ECU
Not to be republished

ቁልፍ ቃላት

- **መገኛ**- አንድ ነገር ወይም ሥፍራ የሚይዘው አካባቢ።
- **ሥልጣኔ**- የሰዎች የአደገና የተደራጀ ማኅበራዊ ብልጽግና።
- **ቅርሱ**- ያለፉ ዘመናት ትሩፋት፣ የአንድ አካባቢ የታሪክ አሻራ፣ ሕንፃዎች፣ የታሪክ ሥፍራዎች ወዘተ ሊሆን ይችላል።
- **ቋሚ ቅርሶች**- በአንድ ቦታ ረግተው የሚገኙና የማይንቀሳቀሱ ቅርሶች።
- **ተንቀሳቃሽ ቅርሶች**- ከቦታ ወደ ቦታ የሚንቀሳቀሱ ቅርሶች።
- **አንፃራዊ መገኛ**- አንድ ነገር ወይም ሥፍራ ከሌላ ነገር አንፃር የሚገኝበት ቦታ ወይም አቅጣጫ ተገናዝቦ የሚገለጽበት ሁኔታ
- **አየር ንብረት**- ለረዥም ዘመናት በአንድ አካባቢ የታየ እለታዊ የአየር ለውጥ አማካይ ውጤት ስያሜ ነው።
- **የተፈጥሮ ሀብት**- በተፈጥሮ የሚገኝ ሀብት።
- **የሕዝብ ቁጥር ዕድገት**- የሕዝብ ብዛት በአሀዝ መጨመር።
- **የሕዝብ አሠፋፈር**- የሰዎች በአንድ አካባቢ በተለያዩ ምክንያቶች አነሳሽነት በመኖራቸው የሚከሰት።
- **የሕዝብ ጥገገት**- በአንድ አካባቢ የሚኖር ሕዝብ ከሚኖርበት ጠቅላላ የመሬት ስፋት ጋር ሲነፃጸር።

ማጠቃለያ

- አንጻራዊ መገኛ የታወቀ ነገርን መነሻ በማድረግ ይገለጻል። ለመነሻነት የሚያገለግሉት የብስና የውሃ አካላት ናቸው። ዋና የአቅጣጫ መግለጫ ስያሜዎች ማለትም ሰሜንን፣ ምሥራቅን ደቡብንና ምዕራብን በመጠቀምም አንጻራዊ መገኛ ሊገለጽ ይችላል። የአቅጣጫ መግለጫዎች ንዑስ ክፍሎችን ማለትም ሰሜን ምሥራቅ፣ ደቡብ ምሥራቅ፣ ደቡብ ምዕራብና ሰሜን ምዕራብ የሚሉትን በመጠቀምም ይህንኑ አቅጣጫ ማሳየት ይቻላል።

የምሥራቅ አፍሪካን መገኛ ለመግለጽ ቀይ ባሕርን፣ የኤደን ባሕረ ሰላጤን፣

የሕንድ ውቅያኖስንና ከክልሉ ጋር የተያያዙ የብስ አካላትን መጠቀም ያስፈልጋል።

- ምሥራቅ አፍሪካ በሦስት ንዑሳን ክፍሎች ይከፈላል። እነሱም የታላላቅ ሐይቆች ክልል፣ የአፍሪካ ቀንድና የሕንድ ውቅያኖስ ደሴቶች ናቸው። በተጨማሪም በአፍሪካ አህጉር ምሥራቃዊ አፍሪካ ዳርቻ ላይ የሚገኙትን አገሮች ያጠቃልላል።
- ምሥራቅ አፍሪካ የኑቢያና የአክሱም ሥልጣኔዎች መገኛ ነው። ሁለቱም ሥልጣኔዎች ታላላቅ ቅርሶች አሏቸው። ቅርሶች ቁሳዊና መንፈሳዊ፣ የሚንቀሳቀሱና የማይንቀሳቀሱ ተብለው ይከፈላሉ። ቅርሶች ለሰው ሠራሽና ለተፈጥሮ አደጋዎች የተጋለጡ ናቸው። ስለዚህ ቅርሶችን ከአደጋ መከላከልና መጠበቅ በጣም አስፈላጊ ነው።
- ሕዝብ ከአሠፋፈር አኳያ በአንድ አካባቢ ወይም ቦታ በተመሳሳይ ወይም በተለያዩ የሥራ መስኮች ተሠማርተው፣ ልዩ ልዩ ማኅበራዊና ሥነ ልቦናዊ ግንኙነት ፈጥረው በመተሳሰብ የሚኖሩ ሰዎች ስብስብ ማለት ነው። የሕዝብ አሠፋፈር ከቦታ ወደ ቦታ ሊለያይ ይችላል። ለምሳሌ መካከለኛ ሙቀትና ከፍተኛ የዝናብ መጠን ያላቸው የምሥራቅ አፍሪካ ከፍተኛ ሥፍራዎች የላቀ የሕዝብ ቁጥርና ጥግግት አላቸው። በአንጻሩ ከፍተኛ ሙቀትና ዝቅተኛ የዝናብ መጠን ያላቸው የክልሉ ዝቅተኛ ሥፍራዎች አነስተኛ የሕዝብ ቁጥርና ጥግግት እንዳላቸው ይታወቃል። በሌላ መልኩ ደግሞ ቀላል ኢንዱስትሪና የቱሪስት መስህብነት ያላቸው የክልሉ ጠረፍ አካባቢዎች ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር ይስተዋልባቸዋል። በአጠቃላይ ምሥራቅ አፍሪካ ከሌሎች ክልሎች ጋር ሲነጻጸር ከፍተኛ የሕዝብ ቁጥር አለው።
- አየር ንብረት፣ የተፈጥሮ ሀብት፣ ፖለቲካዊ አለመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት በሕዝብ አሠፋፈርና የአኗኗር ባህል ላይ ጉልህ ተጽእኖ ያሳድራሉ።

**ምዕራፍ
አንድ**

የክለሳ ጥያቄዎች

ሀ. የሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች አንብባችሁ ትክክል ከሆኑ እውነት ትክክል ካልሆኑ ደግሞ ሀሰት በማለት መልሱ

1. አንጻራዊ መገኛ ታዋቂ ነገርን ምልክት በማድረግ ይገለጻል።
2. ኑቢያ በጥንታዊት ግብፅ አገዛዝ ሥር ነበረች።
3. ቦትስዋና ከምሥራቅ አፍሪካ አገሮች አንዱ ነው።
4. ቤተ ጸሎት ቁሳዊ ቅርስ ነው።
5. በምሥራቅ አፍሪካ ሀገራት የሚታየው የሕዝብ አሠፋፊር ተመሳሳይ ነው።

ለ. በ «ለ»ሥር የቀረቡትን ሀሳቦች «ሀ» ሥር ከቀረቡት ጋር በማዛመድ የትክክለኛውን መልስ ፊደል በተተዉት ክፍት ቦታዎች ላይ አሥፍሩ።

ሀ

ለ

- _____ 6. ሜሮይ
- _____ 7. ከፍተኛ የሕዝብ ጥግግት
- _____ 8. ተረትና ምሳሌ
- _____ 9. ተንቀሳቃሽ ቅርስ
- _____ 10. ፒራሚድ

- ሀ. ከፍተኛ አካባቢ
- ለ. መንፈሳዊ ቅርስ
- ሐ. ታሪካዊ መዛግብት
- መ. ኑቢያ
- ሠ. ዝቅተኛ አካባቢ
- ረ. የብረታ ብረት ሥራ
- ሰ. አክሱም
- ሸ. ቁሳዊ ቅርስ
- ቀ. የሸክላ ሥራ

ሐ. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ከተሰጡት አማራጮች ትክክለኛዎቹን መልሶች በመምረጥ ፊደላቱን በክፍት ቦታዎቹ ላይ አሥፍሩ።

- _____ 11. ከሚከተሉት አንዱ በምሥራቅ አፍሪካ በሕዝብ ቁጥር ቀዳሚውን ስፍራ ይይዛል፡-
 - ሀ. ሲሽልስ
 - ለ. ታንዛንያ
 - ሐ. ኬንያ
 - መ. ኢትዮጵያ
- _____ 12. ከሚከተሉት በሕዝብ ሥርጭት ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ የሚያሳድረው የትኛው ነው?
 - ሀ. መልክአ ምድር
 - ለ. ውስን የእርሻ ሥፍራ
 - ሐ. የውኃ አቅርቦት እጥረት
 - መ. ሁሉም
- _____ 13. ከሚከተሉት አንዱ ዝቅተኛ የሕዝብ ጥግግት ያለው ሀገር ነው።
 - ሀ. ሶማሊያ
 - ለ. ጅቡቲ
 - ሐ. ታንዛንያ
 - መ. ማዳጋስካር

መ. የሚከተሉትን ክፍት ቦታዎች በተስማሚ ቃላት ወይም ሐረጎች አሟሉ።

- 14. ቅርሶች የሚገኙባቸው ሥፍራዎች _____ ይባላሉ።
- 15. ቅርሶች _____ እና _____ ተብለው ይከፋፈላሉ።
- 16. የሕዝብ አኗኗርና አሰፋፊራን የሚወስኑ ጉዳዮች _____ ፣ _____ እና _____ ይባላሉ።

ሠ. የሚሠሩ ተግባራት

የቡድን ሥራ

- የምስራቅ አፍሪካን ንድፍ ካርታ ሠርታችሁ የሚከተሉትን አመልክቱ
 - የታላላቅ ሐይቆች ክልልንና የአፍሪካን ቀንድ
 - የሕንድ ውቅያኖስን፣ ቀይ ባሕርንና የኤደን ባሕረ ሰላጤን
 - የማዳጋስካር ደሴትን
 - የሕዝብ ጥግግት ያላቸውን አገሮች
 - ዝቅተኛ የሕዝብ ቁጥር ያለውን ሀገር ወይም ደሴት
 - የሕዝብ ብዛት ያለውን ደሴት
- አካባቢያችሁን በማጥናት የሚከተሉትን መረጃዎች ጻፉ።
 - የሕዝቡን አሰፋፊራ ገጽታ
 - የሕዝቡን የአኗኗር ዘይቤ

ፍተሻ

ልታክናውኗቸው የምትችሉአቸውን ተግባራት ለመግለጽ ይህን ምልክት (✓) በሳጥኑ ውስጥ አሥፍሩ።

- 1. የምስራቅ አፍሪካን አንጻራዊ መገኛ እገልጻለሁ።
- 2. የምስራቅ አፍሪካ ሀገራትን እዘረዝራለሁ።
- 3. የኑቢያና የአክሱም ጥንታዊ ሥልጣኔ የነበረበትን ጊዜና ዋና ዋና ገጽታዎች እገልጻለሁ።
- 4. በምስራቅ አፍሪካ የሚገኙ ዋና ዋና ሥልጣኔዎችን እለያለሁ።
- 5. በመካነ ቅርስ ላይ የተጋረጡ ችግሮችን እዘረዝራለሁ።
- 6. በመካነ ቅርስ የሚያጋጥሙ የቅርስ አጠባበቅ ችግሮችን እገልጻለሁ።
- 7. በምስራቅ አፍሪካ ሕዝብ ተጠጋግቶና ተበታትኖ የሚኖርባቸውን አካባቢዎች እለያለሁ።
- 8. በምስራቅ አፍሪካና በኢትዮጵያ የሕዝቦች የፍልሰትና እንቅስቃሴ መንስኤና ውጤት እገልጻለሁ።
- 9. በኢትዮጵያ፣ በኬንያና በታንዛንያ ከፍተኛ ቦታዎች ከፍተኛ የሕዝብ ጥግግት የተፈጠረበትን ምክንያት አስረዳለሁ።
- 10. ለሕዝብ አሰፋፊና አኗኗር መለያየት ወሳኝ ምክንያቶችን እተነትናለሁ።
- 11. የፖለቲካ አለመረጋጋትና የእርስ በእርስ ጦርነት በሕዝብ አሰፋፊ ላይ የሚያደርሰውን ተጽእኖ አስረዳለሁ።

